

VALENSI TEMBUNG KRIYA WONTEN ING *NOVEL* LINTANG

ANGGITANIPUN ARDINI PANGASTUTI B.N

SKRIPSI

Dipunaturaken Dhumateng Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Minangka Jejangkeping Pandadaran Anggayuh *Gelar*

Sarjana Pendidikan

Dening :

Dani Ari Wahyuni

NIM 10205241070

JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

2014

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Valensi Tembung Kriya wonten ing Novel Lintang*

Anggitanipun Ardini Pangastuti B. N menika saged dipunuji awit sampun

pikantuk palilah saking pembimbing.

Yogyakarta, 18 September 2014

Pembimbing I

Hardiyanto, M. Hum

NIP. 19561130 198411 1 001

Yogyakarta, 22 September 2014

Pembimbing II

Avi Meilawati, S.Pd, M. A

NIP. 19830502 200912 2 003

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan “*Valensi* Tembung Kriya wonten ing *Novel* Lintang Anggitanipun Ardini Pangastuti B N” menika sampun dipunandharaken wonten ing pendadaran sangajenging *Dewan Penguji* tanggal 3 Oktober 2014 saha dipuntetepaken lulus.

DEWAN PENGUJI				
Asma	Jabatan	Tapak Asma	Tanggal	
Prof. Dr. Suharti, M.Pd	Ketua Penguji		17/10	2014
Avi Meilawati, S. Pd, M. A	Sekretaris Penguji		15/10	2014
Prof. Dr. Endang Nurhayati, M. Hum	Penguji 1		14/10	2014
Drs. Hardiyanto, M. Hum	Penguji 2		15/10	2014

Yogyakarta, 17 Oktober 2014
Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta
Dekan,

Prof. Dr. Zamzani, M.Pd.
NIP 19550505 198011 1 001

WEDHARAN

Ingkang tandha tangan ing ngandhap menika, kula :

Nama : **Dani Ari Wahyuni**

NIM : 10205241070

Program Studi : Pendidikan Bahasa Jawa

Fakultas : Fakultas Bahasa dan Seni

ngandharaken bilih *skripsi* menika minangka asiling panaliten kula piyambak. Samangertos kula, *skripsi* menika boten sami kaliyan ingkang kaserat dening tiyang sanes, kejawi perangan-perangan tartamtu ingkang kula pethik sarana kangge dhasar panyeratan kanthi nggatosaken tata cara saha paugeran panyeratan *skripsi* ingkang umum.

Seratan ing wedharan menika kula serat kanthi saestu. Menawi kasunyatanipun kabukti bilih wedharan menika boten leres, bab menika dados tanggel jawab kula minangka pribadi.

Yogyakarta, 22 September 2014

Panyerat

Dani Ari Wahyuni

SESANTI

Sejatosipun sasampunipun ngraos angel wonten raos gampil.

(Q.S Al-Insyirah : 6)

PISUNGSUNG

Kanthi raos syukur dhumateng Allah SWT, skripsi menika kula aturaken dhumateng tiyang sepuh kula, Bapak Dahiman saha Ibu Ngamini ingkang sampun paring panjurung, panyengkuyung saha donga pangestu saengga skripsi menika saged paripurna.

PRAWACANA

Puji syukur panyerat aturaken dhumateng Allah SWT ingkang sampun paring rahmat saha hidayahipun, saengga panyerat saged ngrampungaken skripsi kanthi irah-irahan “**Valensi Tembung Kriya wonten ing Novel Lintang Anggitanipun Ardini Pangastuti B. N**” menika saged kaimpun kanthi nir ing sambekala. Skripsi menika kaserat kangge njangkepi salah satunggaling sarat anggayuh *gelar sarjana pendidikan*.

Panyerat ugi ngaturaken agunging panuwun dhumateng Bapak Hardiyanto, M. Hum saha Ibu Avi Meilawati, S.Pd, M.A minangka Dosen Pembimbing skripsi ingkang sampun paring panjurung, pamrayogi, panyaruwe, saha bimbingan kanthi sabar saha tulus sadangunipun kula nyerat skripsi, satemah skripsi menika saged paripurna kanthi sae.

Skripsi menika saged paripurna ugi amargi sampun dipunsengkuyung saking mapinten-pinten *pihak*. Awit saking menika, panyerat ngaturaken agunging panuwun dhumateng:

1. Bapak Prof. Dr. Rochmat Wahab, M.Pd. MA. Minangka Rektor Universitas Negeri Yogyakarta ingkang sampun paring wekdal dhateng kula kangge pados ngelmu.
2. Bapak Prof. Dr. Zamzani, M.Pd. minangka Dekan Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.
3. Bapak Dr. Suwardi, M. Hum. Minangka Ketua Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring kawruh saha pandom salebeting kula sinau wonten ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah.
4. Ibu Nurhidayati, M. Hum minangka dosen Penasehat Akademik ingkang sampun paring bimbingan, panyengkuyung, saha panjurungipun sadangunipun kula sinau ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.

5. Bapak Ibu Dosen Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring kawruh mawarni-warni ingkang murakabi tumrap panyerat;
6. Staf karyawan Universitas Negeri Yogyakarta awit saking pambiyantunipun;
7. Dosen Penguji Tugas Akhir Skripsi ingkang sampun paring pambiji saha pamrayoginipun;
8. Tiyang sepuh kula, Bapak Dahiman saha Ibu Ngamini, kangmas Ichwan Kiswanto, rayi kula Dzulaikha, Gunawan, saha Alvarrian sarta sedaya kaluwarga awit saking panjurung saha pandonganipun;
9. Kanca-kanca kula Anggi, Aulia, Dwi Yuni, Dwi Prastanti, Eky, Fitri, Rista, Tia, Zamsy ingkang sampun paring panjurung saha pandonganipun;
10. Kanca - kanca Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah angkatan 2010 mliginipun kelas B, saha sedaya pihak ingkang sampun paring panjurung saha pandonganipun dhateng panyerat saengga skripsi menika saged paripurna kanthi sae.

Skripsi menika temtu kemawon taksih dereng saged kawastanan sae, jangkep menapa malih sampurna. Pramila saking menika sadaya pamrayogi menapa dene panyaruwe saking sedayanipun tansah katampi kanthi bingahing manah saha agunging panuwun. Wasana, kanthi raos andhap asor panyerat gadhah pangajab mugi – mugi skripsi menika saged murakabi tumrap pammaos saha panyerat.

Yogyakarta, 22 September 2014

Panyerat,

Dani Ari Wahyuni

WOSING SERATAN

	Kaca
IRAH-IRAHAN	i
PASARUJUKAN	ii
PANGESAHAN	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRAWACANA	vii
WOSING SERATAN	ix
DAFTAR TABEL	xi
DAFTAR LAMPIRAN	xii
DAFTAR CEKAKAN	xiii
SARINING PANALITEN	xiv
 BAB I PURWAKA	 1
A. Dhasaring Panaliten	1
B. Underaning Prekawis	7
C. Watesaning Prekawis	8
D. Wosing Prekawis	8
E. Ancasing Panaliten	9
F. Paedahing Panaliten	9
G. Pangertosan	9
 BAB II GEGARAN TEORI	 11
A. <i>Valensi</i>	11
B. <i>Morfologi</i>	14
C. <i>Sintaksis</i>	15
D. Tembung	23
E. Tembung Kriya.....	24

F. Nalaring Pikir	43
G. Panaliten ingkang Jumbuh.....	44
BAB III CARA PANALITEN.....	46
A. Jinising Panaliten	46
B. <i>Data</i> saha Sumber <i>Data</i> Panaliten	46
C. Cara Ngempalaken <i>Data</i>	46
D. Pirantining Panaliten	47
E. Cara Nganalisis <i>Data</i>	48
F. <i>Validitas</i> saha <i>Reliabilitas Data</i>	49
BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN.....	52
A. Asiling Panaliten	52
B. Pirembagan	61
1. <i>Valensi</i> Tembung Kriya Jinis <i>Ekatransitif</i>	61
2. <i>Valensi</i> Tembung Kriya Jinis <i>Dwitransitif</i>	94
3. <i>Valensi</i> Tembung Kriya Jinis <i>Semitransitif</i>	100
4. <i>Valensi</i> Tembung Kriya Jinis <i>Intransitif</i>	103
BAB V PANUTUP	122
A. Dudutan	122
B. <i>Implikasi</i>	123
C. Pamrayogi	124
KAPUSTAKAN.....	125
LAMPIRAN	127

DAFTAR TABEL

<i>Tabel 1</i>	: Tuladha Kertu <i>Data</i> Jinis, Wujud saha teges <i>Valensi</i> Tembung Kriya wonten ing <i>Novel</i> Lintang Anggitanipun Ardini Pangastuti B. N	Kaca 48
<i>Tabel 2</i>	: <i>Format Tabel Analisis Valensi</i> Tembung Kriya	53

DAFTAR LAMPIRAN

<i>Lampiran 1</i>	: <i>Tabel Asiling saha Analisis Jinis, Wujud saha Teges</i>	Kaca 128
	<i>Valensi Tembung Kriya wonten ing Novel Lintang</i>	
	Anggitanipun Ardini Pangastuti B. N	

DAFTAR CEKAKAN

DM	=	<i>Diterangkan Menerangkan</i>
Gg	=	Geganep
J	=	Jejer
K	=	Katrangan
L	=	Lesan
Lt	=	Lintang (irah-irahan <i>novel</i>)
MD	=	<i>Menerangkan Diterangkan</i>
TK	=	Tembung Kriya
TP	=	Tembung Pambiyantu
W	=	Wasesa

VALENSI TEMBUNG KRIYA WONTEN ING NOVEL LINTANG ANGGITANIPUN ARDINI PANGASTUTI B. N

**dening
Dani Ari Wahyuni
NIM 10205241070**

SARINING PANALITEN

Panaliten menika dipuntindakaken kanthi ancas kangge ngandharaken *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N. Panaliten menika ngrembag jinis, wujud saha teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N.

Panaliten menika kalebet jinising panaliten *deskriptif*. Sumber *data* panaliten menika *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N. *Data* wonten ing panaliten menika awujud tembung kriya wonten ing salebeting ukara lamba. *Teknik* anggenipun ngempalaken *data* menika kanthi cara *teknik* maos saha *teknik* nyathet. Caranipun nganalisis *data* ngginakaken *analisis deskriptif* inggih menika panaliti ngandharaken jinis, wujud saha teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N. Cara ngesahaken *data* ngginakaken *validitas* saha *reliabilitas data* inggih menika dipuntindakaken kanthi maos *novel* Lintang ingkang permati saha makaping-kaping.

Asiling panaliten menika (1) jinis *valensi* tembung kriya ingkang dipunpangguhaken wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N inggih menika (a) *valensi* tembung kriya *ekatransitif*, (b) *valensi* tembung kriya *dwitransitif*, (c) *valensi* tembung kriya *semitransitif* saha (d) *valensi* tembung kriya *intransitif*; (2) wujud *valensi* tembung kriya ingkang dipunpangguhaken inggih menika wujud (a) *frasa* kriya, (b) kriya andhahan antawisipun mawi ater-ater, mawi wuwuhan sesarengan, mawi panambang saha rangkep; (3) teges *valensi* tembung kriya miturut wujud tembung kriya inggih menika nindakaken pakaryan, nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebutaken ing lingganipun, nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebut ing lingganipun, nindakaken pakaryan kangge tiyang sanes saha kawontenan ingkang dipunalami dening jejer.

Pamijining Tembung : *Valensi* tembung kriya, Ardini Pangastuti B. N.

BAB I

PURWAKA

A. Dhasaring Panaliten

Ukara inggih menika reroncening tembung sawatara, ingkang dados wedharing gagasan manungsa awujud katrangan, pitakenan, panyuwunan utawi babagan sanesipun. Pratelan ingkang kados mekaten menika nedahaken bilih anggenipun wawan pangandikan kalihan tiyang sanes menika dipuntindakaken mawi ukara-ukara. Ukara-ukara menika dipunronce saengga saged gadhah *fungsi* ingkang *optimal* tumrap penutur saha lawan tuturipun.

Saben ukara saged kadhapak adhedhasar kalih lapis, inggih menika lapis *segmental* saha lapis *suprasegmental*. Lapis *segmental* inggih menika lapis ingkang awujud *fonem-fonem segmental* ingkang dipunujaraken kanthi runtut. Dene lapis *suprasegmental* inggih menika lapis ingkang awujud titi swanten saha *tekanan* ingkang wonten sadawanipun pangucapan swanten-swanten *segmental* menika (Sudaryanto, 1991: 59).

Miturut lapis segmentalipun, ukara-ukara menika saged dipunudhari utawi dipunsegmentasikaken dados mapinten-pinten perangan. Tuladhanipun kados wonten ing ngandhap menika.

(1) “Wingi sore adhik tuku roti”. (Sudaryanto, 1991: 59)

Ukara wonten ing nginggil saged dipunsegmentasikaken dados sekawan perangan, inggih menika: *wingi sore, adhik, tuku, saha roti*. Adhedhasar kategorial, unsur *wingi sore* saged dipuntemtokaken statusipun minangka

tembung aran saha miturut *funksional* ngisi *fungsi* katrangan. Wondene *unsur* adhik, tuku saha roti kanthi urut statusipun minangka tembung aran, tembung kriya saha tembung aran saha kanthi *funksional* ngisi *fungsi* jejer, wasesa, saha lesan.

Menawi ukara kala wau dipungatosaken kanthi premati, badhe ketingal bilih sejatosipun wonten perangan tartamtu wonten ing ukara kala wau ingkang saged dipunbucal. Wonten ugi perangan-perangan tartamtu sanesipun ingkang boten saged dipunicali. Wonten ing ukara kala wau, *unsur* ‘wingi sore’ minangka perangan ukara ingkang saged dipunbucal, wondene *unsur* ‘adhik’, ‘tuku’ saha ‘roti’ minangka perangan ukara ingkang boten saged dipunicali. Perangan-perangan ukara ingkang saged dipunbucal dipunsebat perangan boten *inti*, wondene perangan-perangan ukara ingkang boten saged dipunicali dipunsebat perangan *inti*.

Perangan-perangan wonten ing ukara inggih menika jejer, wasesa, lesan saha katrangan gadhah gegayutan antawisipun setunggal kalihan sanesipun. Gegayutan kala wau wonten ingkang sinambung raket ananging ugi wonten ingkang sinambung ananging saged dipunicali saha boten ngirangi teges unenipun ukara kala wau. Perangan *inti* ukara minangka perangan ingkang wigati sanget saha gadhah gegayutan ingkang raket. Pramila, menawi salah satunggaling perangan inti wonten ing ukara tartamtu menika dibunicali, saged ndadosaken ukara kala wau gothang. Ukara kala wau, menawi dipunicali perangan-perangan intinipun badhe dados ukara ingkang boten tinampi kadosta ketingal wonten ing ngandhap menika.

- (2) Wingi sore tuku roti. (Sudaryanto, 1991: 59)
- (3) Wingi sore adhik roti. (Sudaryanto, 1991: 59)
- (4) Wingi sore adhik tuku. (Sudaryanto, 1991: 59)

Menawi perangan *inti* ukara kala wau dipuntingali kanthi premati, badhe dipunmangertosi bilih sejatosipun wonten perangan *inti* tartamtu ingkang gadhah *peran* langkung wigati tinimbang sanesipun. Perangan *inti* kala wau inggih menika tembung kriya ingkang ngisi *fungsi* minangka wasesa wonten ing ukara. Tembung kriya menika gadhah *peran* ingkang wigati. Tembung kriya ‘tuku’ minangka tembung kriya tumindak kalajengaken tembung aran minangka lesan wonten ing wingkingipun. Menawi tembung kriya ‘tuku’ boten kalajengaken lesan pramila dados ukara gothang. Tembung kriya menika badhe nemtokaken pinten gunggungipun tembung aran ingkang kedah nglantaraken tembung kriya wonten ing wingkingipun minangka perangan *inti* wonten ing setunggal ukara. Perkawis menika ingkang dipunwastani *valensi* tembung kriya. *Valensi* tembung kriya inggih menika gegayutan antawisipun tembung kriya kalihan *unsur* sanesipun wonten ing ukara. Pramila saged dipunsebut bilih tembung kriya menika minangka *unsur sentral* wonten ing ukara. Wontenipun *valensi* tembung kriya menika ingkang saged nemtokaken pinten gunggungipun tembung aran utawi *frasa* aran ingkang kedah nglantaraken tembung kriya wonten ing ukara.

Tembung kriya minangka *unsur sentral* saged dipunanalisis miturut valensinipun. Adhedhasar valensinipun, tembung kriya saged dipunperang dados kalih inggih menika tembung kriya *transitif* saha tembung kriya *intransitif*. Wonten ing perkawis menika *transitif* tegesipun sipat ingkang ngenani pindhahipun jejer marang sanesipun amargi kasagetan wasesa kangge pindhah

kalenggahan. Ketransitifanipun tembung kriya dipunjalari saking kalih perkawis, 1) wontenipun tembung aran ingkang wonten ing wingkingipun ingkang gadhah *fungsi* minangka lesan wonten ing ukara, 2) lesan gadhah *fungsi* minangka jejer wonten ing ukara tanggap. Miturut Wedhawati (2006: 150) tembung kriya *transitif* inggih menika tembung kriya ingkang ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Tembung kriya *transitif* saged dipunpilah dados tiga jinis inggih menika tembung kriya *ekatransitif*, tembung kriya *dwitransitif* saha tembung kriya *semitransitif*.

Tuladha *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N inggih menika wonten ing ukara ngandhap menika.

(5) : “Nur Endah **milih** *swalayan*.” (Lt/IV/22/38)

Ukara wonten ing inggil menika kalebet tembung kriya *ekatransitif*, amargi gadhah setunggal *valensi* wonten ing wingkingipun tembung kriya inggih menika tembung ***swalayan*** minangka lesan. Kangge mangertosi bilih wujud *valensi* tembung kriya {N-} + lingga gadhah daya pangaribawa dhumateng *valensi* ingkang nyartani ing wingkingipun, pramila saged dipunuji kanthi mbucal satual lingual tembung kriyanipun. Menawi wonten ing tembung kriyanipun dipunbucal ater-ater {N-}, pramila wujudipun ewah dados **pilih**. Menawi asiling mbucal *satuan lingual* menika dipunginakaken wonten ing ukara menika dados ukara ingkang boten ngemu teges. Pramila menika wigatinipun *valensi* tembung kriya wonten ing ukara. *Valensi* tembung kriya menika wigati sanget, ancasipun inggih

menika saged mangertosi kados pundi sajatosipun ukara kala wau dipunronce supados saged ngemu teges ingkang trep. Wondene teges *valensi* tembung kriya ing ukara (5) kala wau inggih menika jejer nindakaken pakaryan kanthi milih satunggaling papan inggih menika ‘*swalayan*’.

Dene tuladha sanesipun inggih menika tembung kriya ingkang gadhah kalih *valensi* utawi kalebet jinis *valensi* tembung kriya *dwitransitif* saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(6) Dheweke **menehake** naskah satumpuk marang Gilar. (Lt/XIII/81/27)

Ukara wonten ing inggil menika kalebet tembung kriya *dwitransitif*, amargi gadhah kalih *valensi* wonten ing wingkingipun tembung kriya inggih menika tembung **naskah satumpuk** minangka lesan, saha tembung **marang Gilar** geganep. Kangge mangertosi bilih wujud *valensi* tembung kriya {N-} + lingga + {-ake} gadhah daya pangaribawa dhumateng *valensi* ingkang nyartani ing wingkingipun, pramila saged dipunuji kanthi mbucal satual lingual tembung kriyanipun. Menawi wonten ing tembung kriyanipun dipunbucal *satuan lingual* ater-ater {N-}, pramila wujudipun owah dados **wenehake**. Dene menawi ingkang dipunbucal menika *satuan lingual* panambang {-ake}, pramila wujudipun ewah dados **meneh**. Menawi asiling mbucal *satuan lingual* menika dipunginakaken wonten ing ukara menika dados ukara ingkang boten ngemu teges.

Ukara ingkang kalebet ing jinis *dwitransitif* menika kadadosan saking jejer, wasesa, lesan saha geganep. Ananging, menawi unsur kalenggahan menika boten ganep ateges ukara kala wau boten kalebet *dwitransitif*. Teges *valensi* tembung

kriya saking *data* (6) inggih menika jejer nindakaken pakaryan kangge tiyang sanes utawi dipunsebut ugi *benefaktif aktif*. Tumindak ingkang dipunlampahi inggih menika nindakaken pakaryan kanthi maringaken satunggaling barang inggih menika ‘naskah satumpuk’.

Tuladha sanesipun inggih menika tembung kriya ingkang gadhah kalih *valensi* utawi kalebet jinis *valensi* tembung kriya *semitransitif* saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(7) Aku lagi **duwe** rejeki. (Lt/V/25/26)

Ukara wonten ing inggil menika kalebet jinis *semitransitif*, amargi wonten ing wingkingipun tembung kriya wonten setunggal tembung aran inggih menika tembung **rejeki** minangka geganep. Tembung kriya duwe minangka wasesa kalajengaken geganep ingkang boten saged dados jejer wonten ing ukara tanggap. Teges *valensi* tembung kriya saking *data* (7) inggih menika kawontenan jejer ingkang nembe gadhah rejeki.

Dene tuladha sanesipun inggih menika tembung kriya ingkang kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif* saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(8) Nur Endah **mesem**. (Lt/I/2/8)

Ukara wonten ing inggil menika kalebet tembung kriya *intransitif*, amargi kadadosan saking jejer saha wasesa. Tembung mesem minangka wasesa boten kalajengaken tembung aran wonten ing wingkingipun. Tembung mesem kadadosan saking lingga ‘esem’ lajeng kawuwuhan ater-ater {N-} saengga dados

mesem. Teges valensi tembung kriya wonten ing nginggil inggih menika jejher nindakaken pakaryan mesem.

Wontenipun *variasi valensi* tembung kriya ingkang wonten ing *novel* Lintang menika ingkang saged narik kawigatosanipun panaliti kangge nindakaken panaliten. Panaliten ngengingi babagan menika taksih dereng kathah dipuntindakaken. Ancasipun panaliten ngengingi babagan *valensi* tembung kriya menika supados saged mangertosi gunggungipun tembung aran utawi *frasa* aran ingkang kedah wonten, ing sawingkingipun tembung kriya wonten ing ukara lamba. *Objek* wonten ing panaliten menika awujud tembung kriya wonten ing ukara lamba ing salebeting *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N.

B. Underaning Perkawis

Saking dhasaring panaliten wonten ing inggil, saged kapanggihaken perkawis kados ingkang kaandaraken wonten ing ngandhap menika:

1. kadospundi jinis *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N?
2. kadospundi wujud *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N?
3. kadospundi teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N?
4. kadospundi *peran* *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N?

5. kadospundi *fungsi valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N?

C. Watesaning Perkawis

Awit saking kathahing perkawis ingkang kaandharaken underaning perkawis, saged dipunwatesi perkawis ingkang wigati, inggih menika:

1. jinis *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N;
2. wujud *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N;
3. teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N.

D. Wosing Perkawis

Adhedhasar watesaning perkawis wonten ing inggil, wosing perkawis saged kaandharaken ing ngandhap menika.

1. Kadospundi jinis *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N?
2. Kadospundi wujud *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N?
3. Kadospundi teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N?

E. Ancasing Panaliten

Ancasing panaliten ingkang dipunjumbuhaken kalihan wosing perkawis inggih menika:

1. saged mangertosi jinis *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N;
2. saged mangertosi wujud *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N;
3. saged mangertosi teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N.

F. Paedahing Panaliten

Wontenipun panaliten menika kaajab saged paring paedah kanthi *praktis*. Paedahing panaliten kaandharaken kados ing ngandhap menika.

- a. Paring pambiyantu dhateng ingkang maos supados langkung mangertosi pandhapuking *valensi* tembung kriya.
- b. Paring pambiyantu mliginipun dhateng mahasiswa saha siswa kangge pasinaon Basa Jawi bab *valensi* tembung kriya.

G. Pangertosan

1. *Valensi* inggih menika gegayutan sintaksis antawisipun tembung kriya saha unsur-unsur wonten ing sakiwa tengenipun, ngewrat *ketransitifan* saha panguaosan tembung kriya tumrap *argumen-argumen* ingkang wonten ing sakiwa tengenipun. (Kridalaksana, 1993: 204)

2. Tembung kriya inggih menika sedaya tembung ingkang mratelakaken solah bawa utawi ingkang ngandharaken pakaryan utawi padamelan (Mulyana, 2011: 25). Tuladhanipun kados tembung turu, mangan, nulis, mikir, lsp.
3. *Novel* inggih menika cariyos ingkang landhung ingkang ngemot cariyos pagesangan sawijining paraga saha paraga sanes wonten saindhengipun kanthi nedahaken watak paraganipun.

BAB II

GEGARAN TEORI

A. *Valensi*

Miturut ngelmu *kimia*, *valensi* inggih menika *teori* ingkang mratelakaken watak *ikatan kimia* wonten ing satunggaling *molekul* saking *sudut valensi*. *Teori* menika netepaken dudutan satunggaling aturan bilih *atom pusat* wonten ing satunggaling *molekul* limrahipun badhe ndhapuk *ikatan elektron ganda* miturut watesan *geometris* (id.m.wikipedia.org). Pangertosan menika jumbuh kaliyan andharanipun Suminar (1990: 78) ingkang mratelakaken bilih *valensi* inggih menika minangka *teori mekanika kuantum* ingkang kaping pisan wonten. Dene ingkang dipunsebut *valensi* inggih menika angka ingkang nedahaken *senyawa* kaliyan *unsur* sanesipun. Wontenipun angka menika kadadosan amargi wontenipun *gaya tarik-menarik* antawisipun *elektron-elektron* ingkang boten gadhah pasangan wonten ing *atom*.

Wondene Scott (1994: 196) ngandharaken bilih *teori ikatan valensi* ingkang dados punjering *tekanan* inggih menika panganggening *gelombang elektron-elektron* ingkang gadhah pasangan saking tumpang tindhihipun pangangge *gelombang* wonten saben *orbital* saking *atom-atom* ingkang paring sumbangsih saha sami kapisah-pisah. Tuladhanipun menawi wonten satunggaling *elektron* ing saben atom H ingkang beda, pramila pasanganipun saged ugi beda, inggih menika $H + Cl$, $H+Br$, $NaCl$, saha $MgCl$. Saking tuladha wonten ing nginggil, ketingal bilih *atom* $NaCl$ kadhapuk saking *atom* Na saha Cl. Mekaten ugi $MgCl$ kadhapuk

saking *atom* Mg saha Cl. Wonten *valensi* ing nginggil, mratelakaken bilih atom Cl kapasangaken kalihan *atom* sanes utawi saged dipunsebut *bervalensi* kalihan *atom* sanes. *Atom* Cl wonten ing *senyawa* HCl, MgCl, saha NaCl minangka *atom sentral* ingkang saged sumambungan utawi saged *bervalensi* kalihan *atom-atom* sanesipun. *Atom-atom* sanes ingkang saged sumambungan kalihan Cl minangka *unsur-unsur* sanes ingkang saged *bervalensi* kalihan *atom* Cl.

Pangertosan *valensi* miturut ngelmu *kimia* menika saged dipunadopsi wonten ing ngelmu basa. Miturut ngelmu basa, *valensi* inggih menika gegayutan *sintaksis* antawisipun tembung kriya kaliyan *unsur-unsur* sanes wonten ing saindhengipun, ngewrat *ketransitifan* saha panguaosan tembung kriya dhumateng *argumen* ing saindhengipun (Kridalaksana, 1993: 204). Jumbuh kalihan pamanggihipun Tubiyono (2001: 14) ingkang ngandharaken bilih *valensi* inggih menika gegayutan *sintaksis* antawisipun tembung kriya saha *unsur* sanes ing saindhengipun wonten ing ukara. Tembung kriya minangka *unsur sentral* wonten ing satunggaling *struktur*, badhe nemtokaken cacahipun tembung aran utawi *frasa* aran ingkang badhe dados *pendamping* utawi ingkang badhe nglantaraken tembung kriya ing wingkingipun.

Pangertosan wonten ing nginggil jumbuh kalihan pamanggihipun Wedhawati (2006: 105), *valensi* inggih menika wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran ingkang nglantaraken tembung kriya wonten ing wingkingipun, ingkang gadhah *fungsi* minangka lesan, geganep utawi kekalihipun wonten ing ukara. *Valensi* gadhah pangertosan gegayutanipun *sintaksis* tembung kriya kalihan *unsur* sanesipun wonten ing ukara. *Unsur* sanesipun wonten ing ukara kalebet lesan

utawi geganep wonten ing wingkingipun tembung kriya ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tuladhanipun wonten ing ukara “Ani nggoreng tahu”. Ukara kala wau menawi dipunpantha-pantha adhedhasar lapis segmentalipun saged kawujud tiga perangan inggih menika: **Ani, nggoreng, saha tahu**. Kanthi *kategorial* tembung Ani saged dipuntemtokaken statusipun minangka tembung aran, saha kanthi *funksional* dados *fungsi* jejer, wondene tembung *nggoreng* statusipun minangka tembung kriya saha ngisi *fungsi* wasesa. Tembung *tahu* statusipun minangka tembung aran ingkang ngisi *fungsi* lesan. Tembung kriya *nggoreng* ngedahaken wontenipun tembung aran wonten ing wingkingipun. Adhedhasar pratelan wonten ing nginggil, nyata bilih tembung kriya menika badhe nemtokaken pinten gunggungipun tembung aran ingkang badhe nglantaraken tembung kriya kasebut wonten ing satunggaling ukara. Wondene adhedhasar teori *morfologi* dipunginakaken kangge ngudhari wujud *valensi* tembung kriya inggih menika arupi kriya andhahan utawi *frasa* kriya. Ukara wonten ing nginggil menawi dipunudhar kanthi *teori morfologi*, kalebet wujud *valensi* tembung kriya andhahan. Tembung kriya ‘nggoreng’ ingkang kadadosan saking tembung lingga ‘goreng’ saha kawuwuhan ater-ater {N-} saengga saged dipunpundhut dudutan bilih tembung kriya ‘goreng’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}.

Saking pangertosan wonten ing inggil, saged dipunpundhut dudutan bilih *valensi* wonten ing ilmu basa inggih menika gegayutan *sintaksis* antawisipun tembung kriya kalihan *unsur* wonten ing sakiwa tengenipun. Gegayutan kala wau ngewrat *ketransitifan* saha panguaosan tembung kriya dhateng *argumen* wonten

ing sakiwa tengenipun. Gegayutanipun tembung kriya menika kalebet lesan utawi geganep wonten ing ukara. Wontenipun *valensi* tembung kriya menika ingkang saged nemtokakaken pinten cacahipun tembung aran ingkang kedah nglantaraken tembung kriya wonten ing satunggaling ukara. Menawi dipuntingali wujud valensinipun, tembung kriya kaperang dados kalih inggih menika arupi kriya andhahan saha arupi *frasa* kriya.

B. Morfologi

Miturut pamanggihipun Uhlenbeck (1982: 4) *morfologi* inggih menika ngelmu ingkang nliti *korelasi sistematis* wujud saha teges antawisipun tembung-tembung ing salah satunggaling basa. Cabang ngelmu basa menika nliti bab *struktur* tembung, peranan-peranan tembung saha cara pandhapukipun. Wondene Ramlan (1987: 21) ngandharaken bilih *morfologi* inggih menika peranan ngelmu basa ingkang nyinau larah-larahipun wujud tembung saha pangaribawa ewah-ewahan wujud tembung dhateng golongan saha teges tembung.

Wondene miturut Tarigan (1985: 3) *morfologi* inggih menika ngelmu ingkang nliti *satuan-satuan gramatik*, antawisipun tembung saha *morfem*. Jumbuh kalihan pamanggihipun Mulyana (2011: 1) ingkang mratelakaken bilih *morfologi* inggih menika cabang *ilmu linguistik* ingkang nyinau babagan susunan utawi peranan-peranan tembung kanthi *gramatikal*.

Saking pamanggih wonten ing nginggil, saged dipunpundhut dudutan bilih *morfologi* inggih menika kawruh basa ingkang nyinau bab *morfem* saha tembung sarta paedah ewahipun *gramatikal* saha *semantik*. Ingkang dados pokok kajian *morfologi* inggih menika tembung ngewrat aturan cara ndhapuk saha ewahipun.

Gayut kalihan pangertosan *morfologi*, pramila wonten ing panaliten menika salah satunggalipun migunakaken dhasar *teori morfologi*. Awit panaliten menika nliti bab tembung mliginipun bab *valensi* tembung kriya inggih menika wujud *valensi* tembung kriya.

C. *Sintaksis*

Miturut Wedhawati (2006: 29) *sintaksis* inggih menika cabang ngelmu basa utawi *linguistik* ingkang ngandharaken gegayutan antawisipun tembung kalihan tembung sanesipun wonten ing ukara. Wondene Ramlan (1982: 18) ngandharaken istilah *sintaksis* saking basa Walandi inggih menika *Syntaxis*. Wonten basa Inggris dipunginakaken istilah *syntax*. *Sintaksis* inggih menika peranan utawi cabang ngelmu basa ingkang mratelakaken mula bukanipun *wacana*, ukara, *klausa*, *frasa*, saha tembung.

Pamanggih sanesipun inggih menika Verhaar (2006: 161) ingkang ngandharaken bilih *sintaksis* inggih menika tata basa ingkang mratelakaken sesambetan antawisipun tembung wonten ing tuturan. Jumbuh kalihan pamanggihipun Nurhayati (2006: 121) ingkang mratelakaken bilih *sintaksis* inggih menika ngelmu ingkang ngandharaken sarasilah tembung saha cara nggandhengipun.

Adhedhasar pamanggih wonten ing nginggil, saged dipunpundhut dudutan bilih *sintaksis* inggih menika peranan cabang ngelmu *linguistik* ingkang nyinau sesambetan tembung-tembung wonten ing *satuan* ingkang langkung ageng ing ukara. *Satuan sintaksis* dipunurutaken saking tembung, *frasa*, *klausa*, ukara saha *wacana*.

1. Ukara

Antunshono (1956: 7) ngandharaken bilih ukara inggih menika reroncening tembung sawatara, ingkang dados wedharing gagasanipun manungsa, awujud katrangan, pitakon, panyuwunan utawi bab sanesipun. Tuladhanipun inggih menika “Rama-Ibu lagi tindak-tindak.” Ukara menika kadadosan saking kalih peranan ageng, inggih menika jejer saha wasesa.

Wondene Sudaryanto (1991: 56) mratelakaken bilih ukara inggih menika peranan ingkang paling alit wonten ing tuturan utawi teks ingkang ngandharaken pamanggih ingkang wutuh kanthi ngelmu tata basa. Ukara-ukara kala wau dipunronce saengga saged gadhah *fungsi optimal* tumrap penutur kangge mekaraken akal budinipun.

Jumbuh kalihan pamanggihipun Wedhawati (2006: 31) ingkang ngandharaken bilih ukara inggih menika *satuan sintaksis* dhasar saha ingkang paling ageng wonten ing tataran *gramatikal*. Ukara minangka *abstraksi* saking tuturan, inggih menika menapa ingkang dipuntuturaken manungsa kanthi titi swanten saha *nada* minangka asiling piranti wicara. Padatanipun, ukara menika kadhapuk saking *satuan lingual* ingkang langkung alit inggih menika tembung.

Saking andharan wonten ing nginggil, saged dipunpundhut dudutan bilih ukara inggih menika reroncening tembung ingkang dados wedharing gagasan manungsa kanthi ngelmu tata basa. Ukara menika kadhapuk paling sekedhik saking kalih tembung inggih menika minangka jejer saha wasesa. *Aplikasi* tembung kriya ingkang dipunkajengaken wonten ing panaliten menika langkung mligi bab ukara lamba. Bab menika adhedhasar kasunyatan bilih watak

sintaksisipun tembung aran dipuntemtokaken dening tembung kriya, namung dipunwatesi dhateng setunggal *klausa*. Wondene *argumen-argumen* ingkang wonten ing *klausa* sanesipun badhe dipuntemtokaken dening tembung kriya saking *klausa* sanesipun.

2. *Fungsi Sintaksis*

Konsep fungsi sintaksis miturut andharanipun Wedhawati (2006: 49) inggih menika ngewrat jejer (J), wasesa (W), lesan (L), geganep (Gg) saha katrangan (K). Wonten ing ngandhap menika dipunadharaken ukara miturut *fungsi sintaksis*.

Ranti nyilih buku. (Wedhawati, 2006: 49)
J W L

Konstituen ‘Ranti’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten gayutan ingkang asipat *struktural* kalihan *fungsi* wasesa ingkang kathah-kathahipun dipunisi dening tembung kriya utawi *frasa* kriya. *Konstituen* ‘nyilih’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. *Fungsi* wasesa menika ndadosaken gegayutan ingkang asipat *struktural* kalihan jejer. Awit saking menika, jejer saha wasesa sami-sami nemtokaken kawontenanipun minangka *fungsi sintaksis* wonten ing ukara. Wondene wasesa boten namung nemtokaken jejer ananging ugi nemtokaken tembung aran utawi *frasa* aran minangka *konstituen* ingkang ndherekaken wonten ing wingkingipun.

Pamanggih Wedhawati wonten ing nginggil, dipunandharaken ugi dening Antunshono (1956: 9-18) ingkang mratelakaken pangertosan kanthi langkung gamblang kados wonten ing gandhap menika.

a. Jejer

Miturut Antunsuhono (1956: 9) jejer inggih menika peranganing ukara ingkang dipunandharaken, ingkang dipungunem, ingkang dipuncariyosaken kados pundi kawontenanipun saha mobah mosikipun. Jejer gadhah sipat inggih menika (1) dados peranganing ukara ingkang baku; (2) madeg piyambak; (3) kadadosan saking setunggal tembung, kalih tembung utawi *frasa*; (4) asalipun tembung-tembung menika saking tembung aran saha tembung sesulih.

Wondene Wedhawati (2006: 503) mratelakaken titikan jejer antawisipun (1) minangka wangsulan saking pitakenan ‘apa’ saha ‘sapa’; (2) asipat *takrif* (tartamtu); (3) saged dipunwuwuhi katrangan pewatas ‘sing’; (4) saged dipunisi dening mawarni-warni jinis tembung; (5) boten dipunwiwiti *preposisi*; (6) saged dipunwiwiti tembung menawa. Tuladhanipun saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

Dhek wingi **aku** dolan menyang Juminahan. (Antunsuhono, 1956: 9).

Ukara wonten ing nginggil nedahaken tuladha ukara mawi jejer. Saking tuladha wonten ing nginggil saged katingal bilih tembung **aku** minangka tembung sesulih gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara kasebut. Aku minangka jejer wonten ing ukara kasebut dipunkenani padamelan inggih menika nindakaken wasesanipun.

b. Wasesa

Antunsuhono (1956: 11) ngandharaken bilih wasesa inggih menika sedaya tembung ingkang ngandharaken jejer, wonten ing bab solah bawanipun utawi

kawontenanipun. Wasesa mratelakaken bilih jejer nindakaken pakaryan. Titikan wasesa miturut Wedhawati (2006: 506) antawisipun: (1) minangka wangsulan saking pitakenan ‘ngapa’ saha ‘kepriye’; (2) saged dipunwiwiti tembung ‘yaiku’; (3) saged sumambungan kalihan tembung ‘ora’, ‘dudu’ saha ‘aja’; (4) saged sumambungan *aspek* saha *modalitas*. Tuladha wasesa wonten ing ukara saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

Ibu lagi **nggodhog** wedang. (Antunsuhono, 1956: 11)

Saking ukara wonten ing nginggil, tembung ‘nggodhog’ gadhah kalenggahan minangka wasesa wonten ing ukara kasebut. Tembung **nggodhog** ngandharaken solah bawanipun jejer inggih menika ibu.

c. **Lesan**

Miturut Antunsuhono (1956: 17) lesan inggih menika samukawis ingkang dipuntindakaken utawi ingkang dipunkenani, mila lesan menika mesthi kadadosan saking tembung aran saha tembung sesulih. Wedhawati (2006: 510) ngandharaken titikan lesan antawisipun: (1) langsung sumambungan kalihan wasesa; (2) dados jejer wonten ing ukara tanggap; (3) boten dipunwiwiti *preposisi*. Tuladha lesan wonten ing ukara kados wonten ing ngandhap menika.

Uwong mau ngeterake **anake**. (Wedhawati, 2006: 511)

Saking tuladha ukara wonten ing nginggil, tembung ‘anake’ minangka tembung aran gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Tembung ‘anake’ langsung sumambungan kalihan tembung ‘ngeterake’ minangka

wasesa. Menawi ukara wonten ing nginggil dipundadosaken ukara tanggap, ingkang dados jejer inggih menika tembung ‘anake’.

d. Geganep

Miturut Sasangka (1989: 115) geganep inggih menika tembung ingkang sumambung ing tembung kriya ingkang ginanipun kangge ngganepi tembung kriya minangka wasesa supados dados ganep. Geganep menika rumaket sanget kalihan wasesa dumunung wonten ing wingking lesan. Ingkang wigati, geganep menika boten saged dados jejer wonten ing ukara tanggap menawi ukara kala wau kalebet jinis *semitransitif*. Ananging wonten mangsa kalanipun bilih geganep saged dados jejer wonten ing ukara tanggap. Saged dados jejer wonten ing ukara tanggap menawi wasesanipun dipunwuwuhi ater-ater {di-} kalajengaken tembung kriya. Tuladhanipun saged katingal wonten ing ngandhap menika.

Ibu nukokake komputer adhiku. (Wedhawati, 2006:151)
J W Gg L

Ukara wonten ing nginggil minangka ukara tanduk *dwitransitif* ingkang kadadosan saking jejer, wasesa, geganep, saha lesan. Kalenggahan geganep wonten ing ukara kasebut saged ewah dados jejer menawi wasesanipun ewah, inggih menika menawi kawuwuhan ater-ater {di-}. Tuladhanipun saged katingal wonten ing ngandhap menika.

Komputer dituku ibu kanggo adhiku. (Wedhawati, 2006:151)
J W L Gg

Saking tuladha wonten ing nginggil saged katingal bilih geganep saged dados jejer wonten ing ukara tanggap menawi wasesanipun wujud {di-} + L.

Wedhawati (2006: 511-513) ngandharaken bilih titikan geganep inggih menika: (1) ndherek wasesa utawi lesan dumunung wonten ing wingking wasesa lan ugi saged wonten ing wingking lesan menawi wonten lesan.; (2) boten saged dados jejer wonten ing ukara tanggap. Tuladha geganep dipunandharaken wonten ing ngandhap menika:

Dheweke kalah **main**. (Wedhawati, 2006: 512)

Ukara wonten ing nginggil nedahaken bilih tembung ‘main’ wonten ing ukara tanduk menika dados geganep lan boten lumrah menawi dipunewahi dados ukara tanggap ‘Main dikalah dheweke.’ Geganep boten saged dados jejer wonten ing ukara tanggap sanajan sami kalihan lesan ingkang ndherek kalihan wasesanipun.

3. *Frasa*

Pangertosan *frasa* miturut Chaer (1988: 348) inggih menika gathuking kalih tembung utawi langkung minangka satunggaling *kesatuan* saha dados salah satunggaling *unsur* ukara (jejer, wasesa, lesan, geganep utawi katrangan). Wondene miturut Wedhawati (2006: 35) *frasa* inggih menika *satuan gramatikal nonpredikatif*, ingkang kadadosan saking kalih tembung utawi langkung saha gadhah *fungsi* minangka *konstituen* wonten ing *konstruksi* ingkang langkung ageng. Adhedhasar wonten menapa mbotenipun reroncening kalih *frasa* utawi langkung, *frasa* saged kagolongaken dados kalih inggih menika *frasa simpleks*

saha *frasa kompleks*. *Frasa simpleks* inggih menika *frasa* ingkang dereng kawuwuhan reroncenan, tuladhanipun ‘buku anyar’. ‘buku’ gadhah *fungsi* minangka *konstituen inti* saha ‘anyar’ gadhah *fungsi* minangka *modifikator*. Wondene *frasa kompleks* inggih menika *frasa* asil saking reroncening kalih *frasa* utawi langkung, kanthi utawi tanpa *konjungsi*. Tuladha *frasa kompleks* inggih menika ‘klambi biru anyar’. *Frasa* ‘klambi biru anyar’ minangka *frasa nominal kompleks modifikatif* asil reroncenan saking *frasa nominal simpleks modifikatif* ‘klambi biru’.

Sasangka (2001: 94) ngandharaken bilih titikanipun *frasa* inggih menika: (1) drajatipun *frasa* ing sanginggiling tembung, saha sangandhapipun *kalusa*; (2) dumadinipun *frasa* kadadosan saking kalih tembung utawi langkung; (3) dhapukanipun tembung ing *frasa*, urutanipun boten kenging nglangkungi wasesa.

4. *Frasa kriya*

Frasa kriya wonten ing padatanipun ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa wonten ing ukara. *Frasa* kriya gadhah kalih *struktur* inggih menika *struktur* MD (*menerangkan – diterangkan*) saha DM (*diterangkan-menerangkan*). Wonten ing panaliten menika ingkang badhe dipunjlentrehaken inggih menika *struktur frasa* kriya MD (*menerangkan-diterangkan*). Unsur D temtunipun inggih menika tembung kriya, wondene unsure M inggih menika tembung ingkang nerangaken inggih menika tembung pambiyantu. Wedhawati (2006: 160) ngandharaken bilih *frasa* kriya inggih menika *satuan gramatik* ingkang kadadosan saking kalih tembung utawi langkung kanthi tembung kriya

minangka *konstituen* intinipun. Pramila, *frasa* kriya gadhah *konstituen inti* arupi tembung kriya saha tembung sanesipun minangka *modifikator*.

Wedhawati (2006: 161) ngandharaken bilih adhedhasar strukturipun, *frasa* kriya saged dipunperang dados kalih inggih menika *frasa* kriya *simpleks* saha *frasa* kriya *kompleks*. Frasa kriya *simpleks* inggih menika *frasa* kriya ingkang konstituenipun arupi tembung. Wondene *frasa* kriya *kompleks* inggih menika *frasa* kriya ingkang salah satunggal *konstituen* utawi kekalihipun arupi *frasa*.

D. Tembung

Chaer (1994: 162) mratelakaken bilih tembung minangka peranganing tata tembung ingkang paling ageng. Tembung inggih menika peranganing basa ingkang ngewrat setunggal pangertosan utawi tembung saged ateges reroncening aksara ingkang dipunapit dening kalih *spasi* saha ngewrat setunggal teges. Tembung ugi saged dipunwastani *morfem bebas*.

Wondene miturut Ramlan (1987: 33) tembung inggih menika peranganing basa ingkang kadadosan saking setunggal utawi mapinten-pinten *morfem*, menika ateges saged dipunwujudaken paling boten setunggal *morfem*. Tembung inggih menika *satuan gramatik* ingkang paling alit. Tembung kadhapuk paling sekedhik saking satunggal *morfem*. Jumbuh kalihan pamanggih ing inggil, Wedhawati (2006: 37) ngandharaken bilih tembung inggih menika *satuan* ingkang paling alit wonten ing tata ukara. Kawontenanipun asipat kalih. Tembung saged wonten ing *deskripsi morfologi* utawi *deskripsi sintaksis*.

Saking pangertosan wonten ing inggil saged dipunandharaken bilih tembung inggih menika *satuan* basa ingkang wujudipun kempalaning wanda ingkang saged

madeg piyambak saha nggadhahi teges. Tembung wonten ingkang kadhapuk langkung saking setunggal *morfem* (tembung lingga) menapa dene langkung. Tembung ingkang kadhapuk langkung saking setunggal *morfem* saha taksih saged pikantuk wuwuhan malih dipunwastani lingga andhahan.

E. Tembung Kriya

1. Pangertosan Tembung Kriya

Kridalaksana (1993: 226) ngandharaken bilih tembung kriya inggih menika *kelas kata* ingkang padatanipun gadhah *fungsi* minangka wasesa. Wonten ing antawisipun basa sanes tembung kriya nggadhahi titikan *morfologis* kadosta titikan tembung, *aspek persona* utawi gunggung. Jumbuh kalihan pamanggihipun Hadiwidjaja (1967: 35) ingkang ngandharaken bilih tembung kriya minangka wangsulaning pitakenan ewuh menapa. Tembung kriya limrahipun saged madeg minangka *fungsi* wasesa wonten ing ukara.

Purwadi (2005: 113) ngandharaken bilih tembung kriya inggih menika sedaya tembung ingkang mratelakaken solah bawa, tindak tanduk utawi tumandang gawe, nglampahi pakaryan. Pamanggih Purwadi menika jumbuh kalihan pamanggihipun Mulyana (2011: 25) ingkang ngandharaken bilih tembung kriya inggih menika tembung ingkang ngandharaken pakaryan utawi padamelan.

Miturut pamanggihipun Wedhawati (2006: 105) tembung kriya saged dipuntegesi kanthi cara *semantis* saha *sintaksis*. Miturut *sintaksis* utawi tata ukara, tembung kriya inggih menika jinis utawi kategori tembung *leksikal* ingkang ngewrat *konsep* saha tegesing pakaryan, *proses*, saha kawontenan ingkang boten awujud sipat saha *kualitas*. Tuladhanipun tembung kriya “adus” saha “dandan”

kalebet tembung kriya pakaryan. Tembung “mili” saha “mekar” kalebet tembung kriya *proses* (lumampahing kawontenan). Dene tembung “suwek” saha “duwe” kalebet tembung kriya kawontenan.

Miturut pamanggihipun Padmosoekotjo (1956: 45) tembung kriya inggih menika tembung ingkang nedahaken padamelan utawi *aktivitas*. Limrahipun tembung kriya wonten ing ukara nggadhahi *fungsi* minangka wasesa. Limrahipun tembung kriya asipat tanduk saha tanggap. Tembung kriya asipat tanduk gadhah *prefiks* nasal. Dene tembung kriya tanggap gadhah *prefiks* tripurusa.

Saking pangertosan wonten ing inggil saged dipundudut bilih tembung kriya inggih menika sedaya tembung ingkang mratelakaken solah bawa utawi tumandang gawe. Tembung kriya ugi saged ngewrat teges lumampahing kawontenan. Tembung kriya limrahipun nggadhahi *fungsi* wasesa wonten ing ukara.

2. Titikan Tembung Kriya

Sudaryanto (1991: 76) ngandharaken bilih titikanipun tembung kriya saged dipuntingali kanthi nggatosaken tigang perkawis, inggih menika saged katingal wonten ing ngandhap menika.

a. Wujud *Morfologis*

Tembung kriya saged dipuntingali saking wujud morfologinipun. Kanthi ningali wujud morfologisipun badhe ketingal bilih tembung kriya kadadosan saking gabungan *morfem*, sae *morfem afiks plus* tembung lingga, *morfem reduplikasi plus* tembung lingga, ugi gabungan antawisipun *morfem-morfem afiks* kalihan *morfem reduplikasi plus morfem* tembung lingga. *Morfem-morfem* kala

wau badhe suka pitedah bilih tembung menika kalebet jinis tembung kriya. Tuladha wujud *morfologis* tembung kriya antawisipun: (1) lingga, tuladhanipun adus, turu, golek; (2) {N-}+L /{N-}+L+{-i}, {N-}+L+{-ake}, tuladhanipun ngombe, nimba, nulisake; (3) tripurusa+L, tuladhanipun dakjiwit, kokantem, dijaluk; (4) {Ke-}+L+{-an}, tuladhanipun ketiban, kethuthuk; (5) L+{-an}, tuladhanipun gojekan, lungguhan, (6) L-L tuladhanipun bengok-bengok, bisik-bisik; (7) {-in-}+L/{-in-}+L+{-an} tuladhanipun tinulis, binoyongan. Sedaya wujud *morfologi* menika sejatosipun saged dipunklempakaken dados kalih inggih menika *monomorfemis* saha *polymorfemis*.

b. Watak Sintaksis

Titikan tembung kriya ugi saged dipuntingali mawi watak sintaksisipun. Kanthi ningali watak sintaksisipun badhe ketingal kados pundi gegayutanipun tembung kriya ingkang dados *konstituen sintaksis* tartamtu minangka wasesa kalihan *konstituen* sanesipun ingkang nyartani utawi ndhampingi tuladhanipun jejjer utawi lesan. Titikan tembung kriya menawi dipuntingali saking watak sintaksisipun antawisipun (1) tembung kriya saged kasandhingaken kalihan tembung ‘ora’ wonten ing sangajengipun, tuladhanipun tembung ora lunga, ora turu, ora mangan; (2) tembung kriya boten saged kasandhingaken kalihan tembung ‘rada’ saha ‘luwih’ wonten ing sangajengipun, tuladhanipun tembung *rada turu, *rada mangan, *rada lunga, *luwih ngombe, *luwih adus, *luwih mangkat; (3) tembung kriya boten saged sumambungan kalihan tembung ‘paling’, dhewe (tembung dhewe wonten ing mriki gadhah *konteks* paling), tuladhanipun

*paling mlaku, *paling mlayu, *paling nyapu, *ngombe dhewe, *mangan dhewe, *turu dhewe.

c. Watak *Semantis*

Tembung kriya saged dipunperang dados tiga menawi dipuntingali saking watak semantisipun. Kanthi ningali watak semantisipun badhe ketingal teges utawi *makna leksikal* ingkang kados pundi ingkang dipungadhahi dening tembung kriya wonten ing ukara. Jinising tembung kriya menawi dipuntingali saking watak semantisipun antawisipun tembung kriya tumindak, tembung kriya kawontenan, saha tembung kriya *proses*.

Tembung kriya tumindak inggih menika tembung kriya ingkang mratelakaken tumindak ing manungsa utawi makhluk. Tembung kriya ingkang kalebet menika, limrahipun saged dados wangsulan saking pitakenan “lagi apa”. Tuladhanipun inggih menika tembung ‘adus’, ‘menek’, ‘madhang’. Wondene tembung kriya kawontenan inggih menika tembung kriya ingkang mratelakaken kawontenan. Tembung kriya menika boten ngewrat kadadosan. Tembung kriya kawontenan menika boten saged dados wangsulan saking pitakenan ‘kena apa’. Tuladhanipun tembung kriya kahanan inggih menika ‘ambegan’, ‘kangen’, ‘getun’.

Salajengipun tembung kriya *proses* inggih menika tembung kriya ingkang mratelakaken *proses* utawi lelampahaning perkawis. Tembung kriya *proses* menika ngewrat wontenipun kadadosan. Tembung kriya *proses* menika boten saged dados wangsulan saking pitakenan ‘lagi apa’ ananging saged dados

wangsulan saking pitakenan ‘kena apa’. Tuladhanipun tembung kriya *proses* inggih menika ‘tiba’, ‘klelep’, ‘coplok’.

Andharan wonten ing nginggil jumbuh kalihan pamanggihipun Wedhawati (2006: 106) ingkang mahyakaken bilih kanthi *sintaksis* tembung kriya inggih menika kategori tembung *gramatikal* ingkang gadhah sipat inggih menika:

- a. Tembung kriya saged dipungandheng kalihan tembung “ora”, ananging boten saged dipungandheng kalihan tembung “dudu”. Tuladhanipun saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(1) Dheweke ora turu. (Wedhawati, 2006: 106)

(2) Dheweke dudu turu.* (Wedhawati, 2006: 106)

Ukara (1) ngemu teges bilih jejer ‘dheweke’ nindakaken pakaryan boten sare, ananging ukara (2) mboten saged katampi tegesipun, amargi tembung dudu boten saged sumambungan kalihan tembung kriya, wonten ing mriki tembung ‘turu’.

- b. Tembung kriya boten saged dipunronce kalihan tembung “dhewe” minangka *makna superlatif* utawi tembung “paling”. Tuladhanipun inggih menika:

(1) paling mbanyu* (Wedhawati, 2006: 106)

(2) mbanyu dhewe* (Wedhawati, 2006: 106)

Tembung wonten ing nginggil boten saged dipunginakaken amargi *makna superlatif* boten saged sumambungan kalihan tembung kriya, ananging saged sumambung kalihan tembung sipat. Kekalih tembung wonten ing nginggil boten ngemu teges menawi dipunginakaken wonten ing ukara.

- c. Tembung kriya gadhah *fungsi* pokok minangka wasesa wonten ing ukara, ananging saged ugi dados *fungsi* sanesipun. Tuladhanipun saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(1) Dheweke mlayu. (Wedhawati, 2006: 106)

(2) kayune kumambang. (Wedhawati, 2006: 106)

Ukara kasebut nedahaken bilih tembung kriya ‘mlayu’ saha ‘kumambang’ gadhah *fungsi* ingkang pokok utawi *sentral* wonten ing ukara.

- d. Tembung kriya pakaryan (*aksi*) boten saged dipunronce kalihan tembung ingkang mratelakaken *makna* sanget. Dados, boten wonten wujud kadosta ‘lunga banget’* saha ‘golek banget’*. Tembung kasebut boten saged katampi menawi dipunginakaken wonten ing ukara amargi boten ngemu teges ingkang trep. Tembung ‘banget’ boten saged sumambungan kalihan tembung kriya ‘lunga’ saha ‘golek’.
- e. Tembung kriya nindakaken pakaryan (*aksi*) saged dipunronce kalihan *fungsi sintaksis* katrangan ingkang saderengipun dipunwiwiti tembung “karo” utawi “kanthi”. Tuladhanipun saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(1) Bocah kuwi nyambut gawe karo guyon. (Wedhawati, 2006: 106)

(2) Dheweke mlaku kanthi alon-alon. (Wedhawati, 2006: 106)

Ukara wonten ing nginggil nedahaken bilih wonten ing sawingkingipun tembung kriya minangka wasesa wonten ing ukara, saged kalajengaken tembung ‘karo’ saha ‘kanthi’ ingkang mratelakaken lesan wonten ing wingkingipun.

- f. Tembung kriya nindakaken pakaryan saged dipundadosaken wujud printah, wondene tembung kriya lumampahing kawontenan (*verba proses*) boten saged. Tuladhanipun saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

1) tembung kriya nindakaken pakaryan

(a) Sinau! (Wedhawati, 2006: 106)

(b) Adus! (Wedhawati, 2006: 106)

2) tembung kriya lumakuning kaanan

(a) ngimpi!* (Wedhawati, 2006: 106)

(b) lali!* (Wedhawati, 2006: 106)

Tuladha wonten ing nginggil nedahaken bilih tembung kriya nindakaken pakaryan ‘sinau’, ‘adus’, saha ‘bali’ saged dipundadosaken wujud printah. Ananging tembung kriya ‘ngimpi’ saha ‘lali’ minangka tembung kriya *proses* boten saged dipundadosaken wujud printah amargi boten ngemu teges.

3. Wujud Tembung Kriya

Wedhawati (2006: 107-111) ngandharaken bilih miturut wujudipun, tembung kriya saged dipunperang dados kalih inggih menika saged katingal kados wonten ing ngandhap menika.

a. Tembung Kriya *Monomorfemis*

Wedhawati (2006; 107) ngandharaken bilih tembung kriya *monomorfemis* utawi tembung kriya setunggal *morfem* inggih menika tembung kriya ingkang dereng pikantuk wuwuhan, dereng ngalami *proses* rangkep utawi majemuk. Tembung kriya *monomorfemis* ugi saged dipunsebut tembung kriya lingga. Tuladha tembung kriya *monomorfemis* inggih menika lunga, teka, lungguh, tangi, sinau, saha adus.

Jumbuh kalihan pamanggihipun Sudaryanto (1991: 79) ingkang mratelakaken bilih adhedhasar *kegandaan morfem*, tembung kriya saged dipunklempakaken dados kalih inggih menika tembung kriya *monomorfemis* saha tembung kriya *polimorfemis*. Tembung kriya *monomorfemis* inggih menika tembung kriya ingkang kadadosan saking lingganipun utawi dipunsebut ugi tembung kriya wantah. Mulyono (2011: 48) ngandharaken bilih tembung kriya *monomorfemis* inggih menika tembung kriya ingkang arupi *satuan gramatik* ingkang kadadosan saking setunggal *morfem* awujud tembung lingga. Tembung ingkang kalebet jinis tembung kriya menika boten pikantuk wuwuhan.

b. Tembung Kriya Polimorfemis

Sudaryanto (1991: 79) ngandharaken bilih tembung kriya *polimorfemis* kadadosan saking *morfem* kanthi gunggung langkung saking setunggal. Tembung kriya *polimorfemis* dipunklempakaken dados sekawan inggih menika (1) *berafiks*; (2) *bereduplikasi*; (3) *berkomposisi*; (4) *bermorfem kombinasi* antawisipun (1) + (2), (1) + (3), (2) + (3), utawi (1) + (2) + (3). Jumbuh kalihan pamanggihipun Mulyono (2011: 49) ingkang mratelakaken bilih tembung kriya *polimorfemis* inggih menika tembung kriya arupi *satuan gramatik* ingkang kadadosan langkung saking setunggal *morfem*. Tembung kriya menika kadadosan saking gabungan antawisipun tembung lingga ingkang pikantuk wuwuhan.

Miturut Wedhawati (2006: 107) tembung kriya *polimorfemis* kadhapuk saking saperangan *proses morfemis*, inggih menika (1) *proses afiksasi* utawi kawuwuhan ater-ater, (2) *proses pengulangan* ingkang saged nuwuhaken tembung kriya rangkep, (3) *proses pemajemukan* ingkang nuwuhaken tembung kriya

majemuk, saha (4) proses kombinasi ingkang nuwuhaken tembung kriya kombinasi.

(1) Tembung kriya mawi ater-ater

Tembung kriya mawi ater-ater inggih menika tembung kriya ingkang kadhapuk kanthi tambahan ater-ater ingkang mapan wonten ing sangajengipun tembung kriya lingga. Tuladha ater-ater tembung kriya inggih menika N-, di-, di-/dipun-, tak-/dak-, kok-, ka-, k(e)-, a, ma-/me-, mer-, kuma-, dan kapi-. Tuladhanipun mangan, dituku, takgawa, koksapu, kajupuk, mertamu, kumawani.

(2) Tembung kriya mawi seselan

Tembung kriya mawi seselan inggih menika tembung kriya ingkang kadhapuk kanthi nyisipaken seselan wonten ing tembung kriya lingga. Tuladha seselan tembung kriya inggih menika –um-, saha –in-. Tuladhanipun lumumpat saha ginawe.

(3) Tembung kriya mawi panambang

Tembung kriya mawi panambang inggih menika tembung kriya ingkang kadhapuk kanthi nambahaken panambang wonten ing wingkingipun tembung kriya lingga. Tuladha panambang tembung kriya inggih menika –(a)ke, –(a)ken, –i, –na, –ana, –an, –en, saha –a. Tuladhanipun masakake, pethiki, kuncenana.

(4) Tembung kriya mawi wuwuhan sesarengan

Tembung kriya mawi wuwuhan sesarengan inggih menika tembung kriya kadhapuk saking wuwuhan wonten ing ngajeng saha wingkingipun tembung kriya lingga. Tuladha wuwuhan sesarengan tembung kriya inggih menika N-/ake, di-/-(a)ke, dipun-/aken, N-/i, di-/i, N-/ana, di-/ana, ka-/an, ka-/na, ka-/ana, –in-/

an, -in/-ake, ka/-ake, tak/dak-/-(a)ke, tak/dak-/i, tak/dak-/-(a)ne, kok-/i, saha kami-/en. Tuladhanipun nulisake, digawakake, mangani, digawani, kagambarana, katokake, dakpidakake.

(5) Tembung kriya rangkep

Tembung kriya rangkep saged dipunperang dados tiga, inggih menika saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

- Tembung kriya rangkep jangkep, inggih menika tembung kriya ingkang kadhapuk saking wujud dhasar ingkang dipunambali. Tuladhanipun awe-awe saha iris-iris.
- Tembung kriya rangkep saperangan, inggih menika tembung kriya ingkang kadhapuk saking saperangan wujud dhasar kanthi dipunambali. Tuladhanipun gegeni saha jejamu.
- Tembung kriya rangkep *semu*, inggih menika tembung kriya ingkang wujud dhasaripun boten cetha. Tuladhanipun ethok-ethok saha kethip-kethip.

(6) Tembung kriya camboran

Tembung kriya camboran inggih menika tembung kriya ingkang kadhapuk saking kalih tembung. Tuladhanipun candhak cekel saha colong jupuk.

(7) Tembung kriya *kombinasi*

Adhedhasar pandhapukipun, tembung kriya *kombinasi* saged dipunperang dados kalih inggih menika (1) tembung kriya *kombinasi afiksasi plus pengulangan*; (2) tembung kriya *kombinasi afiksasi plus pemajemukan*. Tuladhanipun jejiwitan saha ngarep-arep.

4. Teges Tembung kriya

Miturut Wedhawati (2006: 137) Tembung kriya ingkang kalebet wonten ing jinis tembung kriya tanduk *transitif* saha *intransitif* inggih menika tembung kriya awujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-}. Wonten ing ngandhap menika kaandharaken tegesing tembung kriya andhahan wujud {N-}+L.

- a. Tembung kriya andhahan wujud {N-} +L ingkang lingganipun kalebet jinis tembung aran gadhah teges: (1) nindakaken pakaryan ingkang gegayutan kalihan menapa ingkang dipunandharaken wonten ing lingganipun; (2) ngewrat utawi dados menapa ingkang dipunandharaken wonten ing lingganipun; (3) nitih menapa ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun; (4) dolanan utawi ngunekaken menapa ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun; (5) nindakaken pakaryan kanthi migunakaken menapa ingkang dipungsebataken ing lingganipun; (6) nindakaken pakaryan utawi dados menapa ingkang dipunsebutaken ing lingganipun; (8) ngedalaken barang *konkret* ingkang dipunsebataken wonten ing lingganipun; (9) ngedalaken swanten ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun.
- b. Tembung kriya andhahan wujud {N-} +L ingkang lingganipun kalebet jinis tembung kahanan gadhah teges nindakaken pakaryan dados menapa ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun. Tegesipun ‘dados menapa’ inggih menika mratelakaken lelampahan kawontenan utawi *proses*.
- c. Tembung kriya andhahan wujud {N-} +L ingkang lingganipun kalebet jinis tembung kriya gadhah teges nindakaken pakaryan ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun.

- d. Tembung kriya andhahan wujud {N-} +L ingkang lingganipun kalebet jinis tembung wilangan gadhah teges mengeti genep kaping pinten ingkang dipunsebutaken ing lingganipun.

Tegesing tembung kriya salajengipun inggih menika tembung kriya wujud {N-} + lingga + {-ake}. Wedhawati (2006: 139) ngandharaken bilih tembung kriya wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah *varian* {N-} + lingga + {-aken} wonten ing tingkat tutur karma. Tembung kriya wujud {N-} + lingga + {-ake} kalebet tembung kriya tanduk *transitif* kanthi teges kados ing ngandhap menika.

- a. Tembung kriya andhahan wujud {N-} + L + {-ake} ingkang lingganipun kalebet jinis pangkal tembung kriya utawi tembung kahanan gadhah teges *kausatif aktif* inggih menika ndadosaken menapa kados ingkang dipunsebutaken ing lingganipun. Tuladhanipun:

ngunggahake (unggah + N-/-ake) (Wedhawati, 2006: 139)

Teges ingkang kawrat wonten ing tembung ing nginggil inggih menika ndadosaken barang supados dados munggah. Tembung menika ngewrat teges *kausatif aktif*.

- b. Tembung kriya andhahan wujud {N-} + L + {-ake} ingkang lingganipun kalebet jinis tembung aran utawi tembung kriya gadhah teges *benefaktif aktif* inggih menika nindakaken pakaryan kangge tiyang sanes. Tuladhanipun inggih menika:

nurokake (turu + N-/-ake) (Wedhawati, 2006: 139)

Tuladha tembung wonten ing nginggil nedahaken bilih tembung kasebut ngewrat teges *benefaktif aktif*. *Benefaktif aktif* inggih menika nindakaken pakaryan supados tiyang sanes saged ‘turu’.

Teges tembung kriya salajengipun inggih menika tembung kriya wujud {N-} + lingga + {-i}. Wedhawati (2006: 140) ngandharaken bilih tembung kriya wujud {N-} + lingga + {-i} kalebet tembung kriya tanduk *transitif* kanthi teges kados ing ngandhap menika.

- a. Tembung kriya andhahan wujud {N-} + L + {-i} ingkang lingganipun kalebet jinis pangkal tembung kriya gadhah teges nindakaken pakaryan ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun. Tuladhanipun inggih menika:

ngonceki (oncek + N-/i) (Wedhawati, 2006: 140)

Tuladha tembung wonten ing nginggil nedahaken bilih tembung kriya ‘ngonceki’ ngewrat teges nindakaken pakaryan ingkang dipunsebut ing lingganipun inggih menika ‘oncek’.

- b. Tembung kriya andhahan wujud {N-} + L + {-i} ingkang lingganipun kalebet jinis tembung kriya gadhah teges: (1) nindakaken pakaryan ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun dhumateng lesan; (2) lesan nglampahi kadadosan ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun kanthi boten dipunsengaja.
- c. Tembung kriya andhahan wujud {N-} + L + {i} ingkang lingganipun kalebet jinis tembung aran gadhah teges: (1) maringi utawi nganggekaken menapa ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun; (2) ngambal-ambali

nindakaken pakaryan nglebetaken menapa ingkang dipunsebutaken ing lingganipun; (3) nindakaken pakaryan kanthi migunakaken piranti ingkang dipunsebutaken ing lingganipun.

- d. Tembung kriya andhahan wujud {N-} + L + {-i} ingkang lingganipun kalebet jinis tembung kahanan gadhah teges: (1) ndadosaken menapa ingkang dipunsebutaken ing lingganipun; (2) ndamel dados langkung tinimbang ingkang dipunsebutaken ing lingganipun.
- e. Tembung kriya andhahan wujud {N-} + L + {-i} ingkang lingganipun kalebet jinis tembung wilangan gadhah teges mengeti itungan ingkang dipunandharaken ing lingganipun.

Teges tembung kriya salajengipun inggih menika tembung kriya wujud lingga + {-an}. Wedhawati (2006: 142) ngandharaken bilih tembung kriya wujud lingga + {-an} kalebet tembung kriya tanduk *intransitif* kanthi teges kados ing ngandhap menika.

- a. Tembung kriya andhahan wujud L + {-an} ingkang lingganipun kalebet jinis tembung aran gadhah teges: (1) ngagem menapa ingkang dipunsebutaken ing lingganipun; (2) ngawontenaken tontonan ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun.
- b. Tembung kriya andhahan wujud L + {-an} ingkang lingganipun kalebet jinis tembung aran utawi pangkal tembung kriya gadhah teges namanipun dolanan.

- c. Tembung kriya andhahan wujud L + {-an} ingkang lingganipun kalebet jinis tembung kriya gadhah teges nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebutaken ing lingganipun kanthi *santai*.
- d. Tembung kriya andhahan wujud L + {-an} ingkang lingganipun kalebet jinis pangkal tembung kriya gadhah teges: (1) nindakaken pakaryan *kesalingan* (*resiprokal*); (2) nindakaken pakaryan menapa ingkang dipunsebutaken ing lingganipun.

Teges tembung kriya salajengipun inggih menika teges tembung kriya wujud rangkep. Wedhawati (2006: 144) ngandharaken bilih tembung kriya rangkep dipunpantha dados tiga, inggih menika kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

- a. Teges tembung kriya rangkep wutuh

Teges tembung kriya rangkep wutuh kaperang dados kalih inggih menika tembung kriya rangkep wutuh tanpa ewahing swanten saha tembung kriya wutuh mawi ewahing swanten. Tembung kriya rangkep wutuh tanpa ewahing swanten gadhah teges: (1) mratelakaken teges tumindak ingkang dipuntindakaken kanthi dipunambal-ambali. (2) mratelakaken teges *kausatif* inggih menika ndadosaken dados menapa ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun. (3) mratelakaken teges *intensitas*. (4) mratelakaken teges boten temtunipun ancas utawi arah tumindak saha tumindak kasebut dipuntindakaken kanthi *santai*. Ingkang kaping kalih inggih menika teges tembung kriya wutuh kanthi owahing swanten. Teges tembung kriya wutuh kanthi owahing swanten gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan

ingkang dipuntindakaken kanthi dipunambal-ambali kanthi wekdal ingkang dangu.

5. Tembung Kriya miturut Valensinipun

Miturut Wedhawati (2006: 150) *kategori* tembung kriya saged dipunpilah dados werni-werni. Salah satunggalipun inggih menika *subkategori* tembung kriya adhedhasar valensinipun. *Valensi* tembung kriya inggih menika wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran ingkang nglantaraken tembung kriya wonten ing *klausa* utawi ukara ingkang gadhah *fungsi* minangka lesan, geganep utawi kekalihipun. Adhedhasar valensinipun, tembung kriya saged dipunpilah dados kalih inggih menika tembung kriya *intransitif*, saha *transitif*.

a. Tembung Kriya *Intransitif*

Sudaryanto (1991: 79) ngandharaken bilih tembung kriya *intransitif* inggih menika tembung kriya ingkang boten ngedahaken tembung aran wonten ing wingkingipun menawi karonce wonten ing ukara. Tembung kriya *intransitif* limrahipun dados wasesa saha minangka jejeripun inggih menika tembung aran. Jumbuh kalihan pamanggihipun Wedhawati (2006: 153) ingkang mratelakaken bilih tembung kriya *intransitif* inggih menika tembung kriya ingkang boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Tuladhanipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

Adhik lagi adus. (Wedhawati, 2006: 153)

J W

Tuladha ukara wonten ing nginggil kalebet jinis *intransitif*. Tembung kriya ‘adus’ minangka tembung kriya *intransitif*, amargi wonten ing ukara kasebut kadhapuk saking jejer saha wasesa tanpa lesan utawi geganep wonten ing sawingkingipun tembung kriya. Tembung kriya adus nemtokaken bilih wonten ing ukara kasebut boten wonten lesan utawi geganepipun.

b. Tembung Kriya Transitif

Miturut Wedhawati (2006: 150) tembung kriya *transitif* inggih menika tembung kriya ingkang ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun menawi karonce wonten ing ukara. Tembung kriya *transitif* kaperang dados tiga inggih menika *ekatransitif*, *dwitransitif* saha *semitransitif*.

1) Tembung Kriya Ekatransitif

Miturut pamanggihipun Sudaryanto (1991: 79) tembung kriya *ekatransitif* inggih menika tembung kriya ingkang ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran utawi setunggal *frasa* aran wonten ing sangajengipun saha setunggal tembung aran utawi *frasa* aran ing wingkingipun kangge ndhapuk satunggaling ukara. Tembung kriya *ekatransitif* gadhah kalih *pendamping* inggih menika jejer saha lesan menawi dipuntingali kalenggahanipun wonten ing ukara.

Wondene miturut Wedhawati (2006: 150) tembung kriya *ekatransitif* inggih menika tembung kriya ingkang ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran utawi setunggal *frasa* aran wonten ing wingkingipun. *Fungsi* tembung kriya menika minangka wasesa, saha *fungsi* tembung aran minangka lesan. Tuladhanipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

Dheweke mbukak lawang. (Wedhawati, 2006: 150)
 J W L

Tuladha ukara wonten ing nginggil kalebet jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya ‘mbukak’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika “lawang” ingkang gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara. Ukara wonten ing nginggil, kadhapuk saking jejer, wasesa saha lesan. Miturut fungsipun wonten ing ukara, tembung ‘dheweke’ gadhah kalenggahan minangka jejer, tembung kriya ‘mbukak’ minangka wasesa, saha tembung aran ‘lawang’ minangka lesan.

2) Tembung kriya *dwitransitif*

Sudaryanto (1991: 80) mratelakaken bilih tembung kriya *dwitransitif* inggih menika tembung kriya mawi tiga *pendamping*, inggih menika jejer, lesan, saha geganep. Wondene miturut Wedhawati (2006: 151) Tembung kriya *dwitransitif* inggih menika tembung kriya ingkang ngedahaken wontenipun kalih tembung aran utawi *frasa* aran ingkang kekalihipun mapan wonten ing wingkingipun tembung kriya. *Fungsi* tembung kriya menika minangka wasesa saha *fungsi* tembung aran menika minangka lesan saha geganep. Tuladhanipun saged katingal wonten ing ngandhap menika.

Ibu nukokake komputer adhiku. (Wedhawati, 2006: 150)
 J W G L

Tuladha ukara wonten ing nginggil kalebet jinis *dwitransitif*. Tembung kriya “nukokake” inggih menika tembung kriya *dwitransitif* amargi ngedahaken

wontenipun kalih tembung aran utawi *frasa* aran ing wingkingipun. Tembung aranipun inggih menika “komputer” ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka geganep, saha “adhiku” minangka tembung aran ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara. Ukara wonten ing nginggil, kadhapuk saking jejer, wasesa, lesan saha geganep minangka *fungsi* wonten ing ukara.

3) Tembung kriya *semitransitif*

Sudaryanto (1991: 80) ngandharaken bilih tembung kriya *semitransitif* inggih menika tembung kriya mawi kalih *pendamping* kados *ekatransitif*, ananging boten gadhah watak *transitif* ingkang sejatosipun. Dene miturut Wedhawati (2006: 150) tembung kriya *semitransitif* inggih menika tembung kriya ingkang ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran, *fungsi* tembung aran utawi *frasa* aran kala wau boten minangka lesan, ananging minangka geganep. Tuladhanipun kados wonten ing ngandhap menika:

Yu Walidah dodolan tempe. (Wedhawati, 2006: 152)
J W G

Tuladha ukara wonten ing nginggil kalebet jinis *semitransitif*. Tembung kriya ‘dodolan’ minangka tembung kriya *semitransitif* amargi ngedahaken wontenipun tembung aran ing wingkingipun boten minangka lesan, ananging minangka geganep. Tembung ‘tempe’ minangka tembung aran ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka geganep wonten ing ukara. Ukara wonten ing nginggil kadhapuk saking jejer, wasesa, saha geganep minangka *fungsi* wonten ing ukara.

F. Nalaring Pikir

Sintaksis minangka perangan saking ilmu *linguistik* utawi ilmu basa ingkang ngrembag tata ukara saha peranganipun. Ukara menika minangka minangka satuan basa awujud reroncening tembung-tembung, ngandharaken wedharing gagasaning manungsa ingkang saged madeg piyambak wonten laguning pocapan (*intonasi*), wonten tetenger ing pungkasanipun sarta saking *klausa*. Jinising tembung menika warni-warni. Tembung menika menawi karonce dados ukara, nggadhahi *fungsi* saha *peran* beda-beda miturut kalenggahanipun. Salah satunggalipun inggih menika tembung kriya ingkang gadhah *fungsi* minangka wasesa wonten ing ukara. Kalenggahanipun minangka wasesa saged dipunpilah malih adhedhasar valensinipun, inggih menika dipunsartani lesan utawi geganep menapa boten. *Valensi* tembung kriya inggih menika gegayutan tembung kriya kalihan *unsur* sanesipun wonten ing ukara utawi wonten menapa mbotenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing sawingkingipun tembung kriya ing ukara.

Panaliten menika ngginakaken cara panaliten *deskriptif* sarta dipuntindakaken kanthi tigang lampahan. Ingkang sepisan inggih menika ngempalaken *data*. Ing pangenpalan *data* menika dipunwiwiti maos kanthi pratitis sedaya tembung kriya ing *novel*. Salajengipun ngglompokaken *data* ingkang sampun kempal. Kaping kalih lajeng nyerat *data* ing kertu *data* ingkang sampun kasamektakaken. Wondene ingkang pungkasan inggih menika nganalisis *data* adhedhasar titikan *valensi* tembung kriya wonten ing ukara.

G. Panaliten ingkang Jumbuh

Panaliten ingkang jumbuh kalihan panaliten menika inggih menika panaliten ingkang dipuntindakaken dening Indah Kurnia (2009) kanthi irah-irahan "*Verba N-D-ake Bervalensi Tiga dalam Bahasa Jawa*". Panaliten ingkang dipuntindakaken awujud *Tesis Prodi Linguistik Program Pascasarjana Universitas Sebelas Maret* Surakarta. Panaliten menika sami-sami naliti babagan *valensi* tembung kriya. Cara panaliten ingkang dipunginakaken ugi sami inggih menika panaliten *deskriptif*. Teknik anggenipun ngenpalaken *data* kanthi *teknik* maos saha nyathet. Babagan sumbering panaliten, Indah Kurnia migunakaken sumber kalawarti inggih menika Jaka Lodhang wondene panaliten menika migunakaken sumber *novel* kanthi irah-irahan Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N. ingkang ndadosaken beda antawisipun babagan wosing perkawis. Panaliten menika ngrembag babagan wujud, jinis, saha teges *valensi* tembung kriya. Wondene panaliten ingkang dipuntindakaken dening Indah Kurnia ngrembag babagan *valensi* tembung kriya mligi wujud {N-}+D+{-ake} ngengingi babagan *struktur*, *fungsi* saha maknaipun.

Panaliten sanesipun ingkang jumbuh panaliten menika inggih menika panaliten ingkang dipuntindakaken dening Intan Kurniasari (2014) kanthi irah-irahan "*Valensi Tembung Kriya ing Novel Jodo kang Pinasti Anggitanipun R.M Ngabei Sri Hadidjojo*". Panaliten menika sami-sami naliti babagan *valensi* tembung kriya. Cara panaliten ingkang dipunginakaken ugi sami inggih menika panaliten *deskriptif*. Teknik anggenipun ngempalaken *data* kanthi teknik maos saha nyathet. Babagan sumber panaliten, Intan Kurniasari migunakaken sumber *novel* Jodo kang Pinasti. Ingkang ndadosaken beda antawisipun babagan wosing perkawis. Panaliten menika ngrembag babagan wujud, jinis saha teges *valensi*

tembung kriya. Wondene panaliten ingkang dipuntindakaken dening Intan Kurniasari ngrembag babagan jinis, wujud saha pandhapuking *valensi* tembung kriya.

BAB III

CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Panaliten menika ngginakaken *metode deskriptif*. Awit saking menika, jinising panaliten kalebet panaliten *deskriptif*. Miturut pamanggihhipun Sudaryanto (1988: 62) *metode* panaliten *deskriptif* inggih menika *metode* ingkang nggambaraken perkawis kanthi adhedhasar kasunyatanipun. *Metode* panaliten wonten ing panaliten menika katindakaken kanthi ngandharaken *data* ingkang awujud tembung kriya wonten ing ukara lamba ing salebeting *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N. *Data* tembung kriya menika salajengipun dipunrembag bab *valensi* ngewrat jinis, wujud, saha tegesipun.

B. Data saha Sumbering Data

Data wonten ing panaliten menika inggih menika tembung kriya wonten ing ukara lamba ing salebeting *novel*. Wondene sumber *data* wonten ing panaliten menika awujud seratan inggih menika *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B. N ingkang ngginakaken Basa Jawi. Gunggungipun kaca wonten ing *novel* Lintang inggih menika 85 kaca. *Novel* Lintang menika dipunwedalaken dening Yayasan Adhigama ing taun 1987.

C. Caranipun Ngempalaken Data

Caranipun ngempalaken *data* wonten ing panaliten menika inggih menika dipuntindakaken kanthi maos saha nyathet. wonten ing teknik maos, panaliti maos *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N kanthi permati. Caranipun

ngempalaken *data* ingkang sapisan inggih menika maos saha madosi tembung kriya wonten ing ukara lamba ing salebeting *novel* Lintang. Salajengipun, nyukani pratandha wonten ing *novel* ingkang wonten *valensi* tembung kriyanipun. Sasampunipun dipunwaos, panaliten ngginakaken *teknik* nyathet, inggih menika panaliti nyathet sedaya ukara lamba ingkang mawi tembung kriya. Panaliti nyathet *data* ingkang jumbuh kaliyan panaliten. Cara anggenipun nyathet dipuntindakaken kanthi (1) nyathet ukara lamba ingkang wonten *valensi* tembung kriyanipun wonten ing kertu *data*, (2) nyukani pratandha wonten ing kertu *data*, (3) ukara kala wau dipunudhar kados pundi pangrimbagipun inggih menika *valensi* tembung kriya mligi bab jinis, wujud saha tegesipun.

D. Pirantining Panaliten

Piranti panaliten ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika kertu *data*. Kertu *data* menika dipunginakaken minangka piranti kangge nyerat asiling maos supados gampang anggenipun badhe ngrembag ingkang langkung mligi wonten ing *analisis data*. *Data* ingkang dipunserat wonten ing kertu *data* menika ukara lamba ingkang ngewrat tembung kriya. Kertu *data* menika minangka piranti kangge mbiyantu anggenipun ngelompokaken *data* adhedhasar jinis, wujud, saha teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang. Wujudipun kertu *data* kados ing ngandhap menika.

Tabel 1: Tuladha Kertu Data

Sumber	Novel Lintang (1997: 13)
Kode	Lt/III/13/15
Ukara	Gilar ngangkat sirahe.
Titikan <i>valensi</i> Tembung Kriya	TK + lesan
<i>Fungsi</i> wonten ukara	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <u>Gilar</u> J </div> <div style="text-align: center;"> <u>ngangkat</u> W </div> <div style="text-align: center;"> <u>sirahe.</u> L </div> </div> <p>TK ngangkat + sirahe (1 tembung aran)</p>
Wujud	{N-}+ angkat
Jinis	<i>bervalensi</i> 1 (<i>ekatransitif</i>)
Teges	Nindakaken pakaryan ingkang dipunsebutaken ing lingganipun

Katrangan :

- a. J = jejer
- b. L = lesan
- c. Lt = Lintang (irah-irahan *Novel*)
- d. TK = tembung kriya
- e. W = wasesa
- f. III = nomer bab
- g. 1997 = taun terbit buku
- h. 13 = kaca
- i. 15 = larik

E. Caranipun Nganalisis Data

Caranipun nganalisis *data* ing panaliten menika ngginakaken *analisis deskriptif*. *Analisis deskriptif* ing panaliten menika ngandharaken jinis, wujud saha teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N. Cara anggenipun nganalisis *data* wonten ing panaliten menika kanthi *kategorisasi*. *Data* nalika dipunlebetaken wonten ing kertu *data* dipunanalisis miturut jinis, wujud, saha teges *valensi* tembung kriya. Anggenipun nganalisis jinis *valensi* tembung kriya menika dipuntingali saking pandhapuking

ukara lamba menika kalebet *ekatransitif*, *dwitransitif*, *semitransitif* menapa *intransitif*. Salajengipun anggenipun nganalisis wujud *valensi* tembung kriya dipuntingali bilih tembung kriya menika kalebet wujud *frasa* kriya, tembung kriya andhahan inggih menika mawi wuwuhan, tembung kriya rangkep, tembung kriya camboran menapa tembung kriya *kombinasi*. Wondene anggenipun nganalisis teges *valensi* tembung kriya saged dipuntingali saking wujuding tembung kriya.

Sasampunipun *analisis* kanthi *kategorisasi*, lajeng *data* dipunrembag kanthi *deskriptif* inggih menika ngandharaken *data* ingkang dipuntliti wonten ing *tabel analisis data*. Salajengipun *data* wonten ing *tabel* dipunrembag wonten ing pirembagan, ananging namung saperangan kemawon minangka tuladha *data* saking jinis, wujud saha teges *valensi* tembung kriya. Asiling panaliten sanesipun dipunserat wonten ing *tabel analisis data* ingkang wonten ing lampiran.

F. Caranipun Ngesahaken Data

Anggenipun nemtokaken keabsahanipun *data* wonten ing panaliten menika ngginakaken uji *validitas* saha uji *reliabilitas*. Uji *validitas data* dipuntindakaken kanthi proses *triangulasi teori*. *Triangulasi* inggih menika cara ngesahaken *data* kanthi ngginakaken samukawis ingkang sanes kejawi *data*. Ancasipun kangge ngecek saha mbandhingaken *data-data* ingkang sampun kapanggihaken (Setiyadi, 2006: 32).

Jumbuh kaliyan pamanggihipun Setiyadi, uji *validitas* wonten ing panaliten menika ngginakaken *triangulasi teori* kanthi njumbuhaken *data* kaliyan *teori*. *Teori* ingkang dipunginakaken inggih menika *teori morfologi* kangge nemtokaken keabsahan *data* ingkang gegayutan kaliyan wujuding *valensi* tembung kriya

inggi menika wujuding tembung kriya. Salajengipun kangge nemtokaken teges *valensi* tembung kriya saged ningali wujud tembung kriyanipun. Wondene *triangulasi* kanthi *teori sintaksis* kangge nemtokaken keabsahanipun *data* ingkang gegayutan kaliyan *struktur* ukara ingkang ngenani tembung kriya kaliyan *unsur* sanes wonten ing ukara. Ngesahaken *data* ugi kanthi cara rimbag pangrimbag, inggi menika pangrimbagipun tembung kawangsulaken ing tembung lingganipun kanthi nyukani wuwuhan. Lajeng anggenipun ngrembag tembung kriya dipuntingali wuwuhanipun ingkang rumaket ing lingganipun inggi menika kanthi *teori morfologi*. Tuladhanipun *data* ukara ingkang ngewrat *valensi* tembung kriya ingkang dipuntemtokaken keabsahanipun kados ing ngandhap menika.

(1) Nur Endah **ngulurake** tangane. (Lt/V/28/35)

Tembung kriya ‘ngulurake’ menika dipuntemtokaken keabsahan wujudipun kanthi ningali *teori morfologi* bab wujuding tembung inggi menika tembung *polimorfemis*. Tembung ‘ngulurake’ menawi dipunrimbag inggi menika tembung lingga ‘ulur’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggi menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake}.

Salajengipun tembung ‘ngulurake’ menika dipuntemtokaken keabsahanipun *valensi* tembung kriya wonten ing ukara kanthi ningali *teori sintaksis* bab *struktur* saha *fungsi*. Tembung kriya ‘ngulurake’ ngedahaken wontenipun tembung aran wonten ing wingkingipun inggi menika tangane minangka lesan. Kanthi menika saged katingal bilih tembung kriya ngulurake minangka *valensi* ingkang kalebet jinis *valensi* setunggal utawi *ekatransitif*.

Reliabilitas menika dipunginakaken kangge nguji *data* kanthi teliti. Awit saking menika, panaliten ngginakaken *reliabilitas stabilitas*. *Reliabilitas stabilitas* dipunginakaken kangge ngukur *data* ingkang dipunambal-ambali ananging asilipun sami, kanthi sarat *data-data* ingkang kaukur kawontenanipun sami ananging wekdalipun beda (Setiyadi, 2006: 126-130). Gegayutan kaliyan *reliabilitas data* inggih menika manggihaken *data* ingkang sami saha boten manggihaken *data* sanesipun. Lampahan menika dipuntindakaken kanthi permati supados saged kapanggihaken *data* ingkang ajeg.

BAB IV

ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. ASILING PANALITEN

Sasampunipun dipuntindakaken panaliten ngengingi bab *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang, dipunpanggihaken 1) *valensi* tembung kriya *ekatransitif* kanthi wujud *frasa* kriya saha tembung kriya andhahan inggih menika {N-}+L, {N-}+L+{-i}, saha rangkep. 2) *valensi* tembung kriya *dwitransitif* kanthi wujud *valensi frasa* kriya saha tembung kriya andhahan {N-}+L, {N-}+L+{-i} saha {N-}+L+{-ake}; 3) *valensi* tembung kriya *semitransitif* wujud *frasa* kriya saha tembung kriya andhahan {N-}+L; 4) *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud *frasa* kriya saha kriya andhahan inggih menika {N-}+L, rangkep, {N-}+L+i, saha L+{-an}. Saking mawarni-warni jinising *valensi* tembung kriya menika gadhah teges ingkang beda-beda ugi miturut wujud *valensi* tembung kriyanipun. Asiling panaliten menika kaserat wonten ing *tabel analisis*.

Data asiling panaliten ingkang langkung jangkep saged dipuntingali wonten ing lampiran *tabel analisis valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang. *Valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang dipunklempakaken miturut jinis *valensi* inggih menika adhedhasar gunggungipun tembung aran ingkang nglantaraken tembung kriya wonten ing wingkingipun ing ukara lamba. Salajengipun miturut wujud *valensi* tembung kriya inggih menika arupi *frasa* kriya utawi kriya andhahan. Salajengipun miturut teges *valensi* tembung kriya wonten ing ukara, saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

Tabel 2 : Analisis Valensi Tembung Kriya wonten ing novel Lintang Anggitanipun Ardini Pangastuti B.N

No	Jinising valensi tembung kriya	Wujud valensi tembung kriya	Teges valensi tembung kriya	Data	Katrangan
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.	<i>Ekatransitif</i>	<i>Frasa</i> kriya	Nindakaken pakaryan ingkang ngasilaken satunggalin g barang inggihi menika 'keramba'.	Aku arep gawe keramba. (Lt/III/14/6)	<p>- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Aku arep gawe</u> J W <u>keramba</u> L</p> <p>- Wujud: <i>frasa</i> kriya. <i>Frasa</i> 'arep gawe' kadhapuk saking kalih unsur inggihi menika TP 'arep' (<i>unsur atribut</i>) saha tembung kriya 'gawe' (<i>unsur inti</i>).</p> <p>- Miturut wujud, TK 'gawe' <i>bervalensi</i> kalihan TP 'arep'. Miturut <i>ketransitifan</i> TK 'gawe' <i>bervalensi</i> kalihan jejer saha lesan.</p>
		Kriya andhahan mawi ater-ater {N-}	Nindakaken pakaryan kanthi nglampahi pakaryan nyawang dhateng tiyang ing ngajengipun .	Nur Endah nyawang Gilar. (Lt/II/9/3/5)	<p>- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Nur Endah nyawang</u> J W <u>Gilar</u> L</p> <p>- Wujud: kriya andhahan mawi ater- ater {N-}.</p> <p>- Tembung kriya 'nyawang' kadhapuk saking lingga 'sawang' kawuwuhan ater-ater {N-}.</p> <p>- Miturut wujud, TK 'sawang' <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N- }.</p>

Tabel Analisis Salajengipun

No	Jinising <i>valensi</i> tembung kriya	Wujud <i>valensi</i> tembung kriya	Teges <i>valensi</i> tembung kriya	Data	Katrangan
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
					Miturut <i>ketransitifan</i> TK 'nyawang' <i>bervalensi</i> kalihan jejer saha lesan.
		Kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan {N-} + L + {-i}	Nindakaken pakaryan kanthi nguluraken asta nyalami tiyang sanes. (salaman)	Wanita iku nyalami Gilar. (Lt/XII/75/34)	- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Wanita iku nyalami</u> J W <u>Gilar</u> L -Wujud: kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan {N-} + L + {-i}. -TK nyalami kadhapak saking lingga 'salam' kawuwuhan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. -Miturut wujud, TK 'salam' <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Miturut <i>ketransitifan</i> TK 'nyalami' <i>bervalensi</i> kalihan jejer saha lesan.
		Rangkep	Nindakaken pakaryan ngepuk-epuk pundhakipun tiyang sanes kanthi dipunambali.	Pak Karman ngipuk-ipuk pundhake Gilar. (Lt/XI/66/26)	- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Pak Karman ngipuk-</u> J W <u>ipuk pundhake Gilar</u> L -Wujud: kriya rangkep -TK ngipuk-ipuk kadhapak saking lingga 'puk' kawuwuhan ater-ater {N-} + L + R.

Tabel Analisis Salajengipun

No	Jinising <i>valensi</i> tembung kriya	Wujud <i>valensi</i> tembung kriya	Teges <i>valensi</i> tembung kriya	Data	Katrangan
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
					Miturut wujud, TK 'puk' <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N-} Miturut <i>ketransitifan</i> TK 'ngipuk-ipuk' <i>bervalensi</i> kalihan jejer saha lesan.
2.	<i>Dwitransitif</i>	Kriya andhahan mawi wuwuhan sesarenga n {N-} + L + {- ake}	<i>Kausatif</i> <i>aktif</i> (ndadosaken supados gegemanipu n piyambakip un kalihan tiyang sanes saged ucul).	Gilar nguculake gegeman Nur Endah. (Lt/I/9/3)	- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Gilar nguculake</u> J W <u>Gegeman Nur Endah</u> L Gg -Wujud: kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan {N-} + L + {-ake}. TK 'nguculake' kadhapuk saking lingga 'ucul' kawuwuhan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. -Miturut wujud, TK 'ucul' <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Miturut <i>ketransitifan</i> TK 'nguculake' <i>bervalensi</i> kalihan jejer, lesan, geganep.
		Kriya andhanan mawi ater-ater {N-}	Nindakaken pakaryan panyuwuna n dhateng tiyang sanes.	Kula nyuwun pangestu dhumateng Bapak. (Lt/XI/66/2 4)	- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Kula nyuwun</u> J W <u>pangestu</u> L <u>dhumateng Bapak.</u> Gg -Wujud: kriya

Tabel Analisis Salajengipun

No	Jinising <i>valensi</i> tembung kriya	Wujud <i>valensi</i> tembung kriya	Teges <i>valensi</i> tembung kriya	Data	Katrangan
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
					andhahan mawi ater-ater {N-}. - TK 'nyuwun' kadhapuk saking lingga 'suwun' kawuwuhan ater-ater {N-}. -Miturut wujud, TK 'suwun' <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N-} Miturut <i>ketransitifan</i> TK 'nyuwun' <i>bervalensi</i> kalihan jejer, lesan saha geganep.
		Kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan {N-} + L + {-i}	Nindakaken pakaryan maringi satunggalin g barang inggih menika kartu nama dhateng tiyang sanes.	Wong tuwa iku menehi kartu nama marang Gilar. (Lt/X/61/18)	- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Wong tuwa iku</u> J <u>menehi</u> <u>kartu nama</u> W L <u>marang Gilar.</u> Gg Wujud: kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan {N-}+L+{-i}. -TK 'menehi' kadhapuk saking lingga 'weneh' kawuwuhan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. -Miturut wujud, TK 'weneh' <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Miturut <i>ketransitifan</i> TK 'menehi'

Tabel Analisis Salajengipun

No	Jinising <i>valensi</i> tembung kriya	Wujud <i>valensi</i> tembung kriya	Teges <i>valensi</i> tembung kriya	Data	Katrangan
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
					<i>bervalensi</i> kalihan jejer, lesan saha geganep.
3.	<i>Semitransitif</i>	<i>Frasa</i> kriya	Kawontenan ingkang dipunalami inggih menika nembe gadhah rejeki.	Aku lagi duwe rejeki. (Lt/V/25/26)	<p>-<i>Fungsi sintaksis</i>: <u>Aku</u> <u>lagi duwe</u> J W <u>rejeki</u> Gg</p> <p>-Wujud: <i>frasa</i> kriya <i>Frasa</i> ‘lagi duwe’ kadhapuk saking kalih <i>unsur</i> inggih menika TP ‘lagi’ (<i>unsur atribut</i>) saha tembung kriya ‘duwe’ (<i>unsur inti</i>).</p> <p>-Miturut wujud, TK ‘duwe’ <i>bervalensi</i> kalihan TP ‘lagi’. Miturut <i>ketransitifan</i> TK ‘duwe’ <i>bervalensi</i> kalihan jejer saha geganep.</p>
		Kriya andhahan mawi ater-ater {N-}	Nindakaken pakaryan esem ingkang dipuntindak aken dhateng tiyang sanes.	Gilar mesem marang priya iku. (Lt/VII/47/26)	<p>-<i>Fungsi sintaksis</i>: <u>Gilar mesem</u> J W <u>marang priya iku</u> Gg</p> <p>-Wujud: kriya andhahan mawi ater-ater {N-}.</p> <p>-TK ‘mesem’ kadhapuk saking lingga ‘esem’ kawuwuhan ater-ater {N-}.</p> <p>-Miturut wujud, TK ‘esem’ <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N-}</p>

Tabel Analisis Salajengipun

No	Jinising <i>valensi</i> tembung kriya	Wujud <i>valensi</i> tembung kriya	Teges <i>valensi</i> tembung kriya	Data	Katrangan
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
					Miturut <i>ketransitifan</i> TK ‘mesem’ <i>bervalensi</i> kalihan jejer saha geganep.
4.	<i>Intransitif</i>	<i>Frasa</i> kriya	Kedah nindakaken pakaryan inggih menika tindak.	Aku kudu lunga. (Lt/VII/40/20)	- <i>Fungsi sintaksis</i> : <u>Aku kudu lunga.</u> J W -Wujud: <i>frasa</i> kriya <i>Frasa</i> ‘kudu lunga’ kadhapuk saking kalih <i>unsur</i> inggih menika TP ‘kudu’ (<i>unsur atribut</i>) saha tembung kriya ‘lunga’ (<i>unsur inti</i>). -Miturut wujud, TK ‘lunga’ <i>bervalensi</i> kalihan TP ‘kudu’. Miturut <i>ketransitifan</i> TK ‘lunga’ <i>bervalensi</i> kalihan jejer.
		Kriya andhahan mawi ater-ater {N-}	Nindakaken pakaryan ingkang dipunsebuta ken ing lingganipun inggih menika ngguyu.	Nur Endah ngguyu. (Lt/V/28/31)	- <i>Fungsi sintaksis</i> : <u>Nur Endah ngguyu.</u> J W -Wujud: kriya andhahan mawi ater-ater {N-}. -TK ‘ngguyu’ kadhapuk saking lingga ‘guyu’ kawuwuhan ater-ater {N-}. -Miturut wujud, TK ‘guyu’ <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N-} Miturut <i>ketransitifan</i> TK ‘ngguyu’ <i>bervalensi</i> kalihan jejer.

Tabel Analisis Salajengipun

No	Jinising <i>valensi</i> tembung kriya	Wujud <i>valensi</i> tembung kriya	Teges <i>valensi</i> tembung kriya	Data	Katrangan
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
		Rangkep	Nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali inggih menika ngobahaken mustaka dhateng tengen saha kiwa kanthi dipunambal-ambali.	Gilar gedheg-gedheg. (Lt/VI/34/7)	- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Gilar gedheg-gedheg.</u> J W -Wujud: tembung rangkep -TK ‘gedheg-gedheg’ kadhapak saking lingga ‘gedheg’ lajeng dipunambali dados rangkep. -Miturut <i>ketransitifan</i> , TK ‘gedheg-gedheg’ <i>bervalensi</i> kalihan kalihan jejer.
		<i>Frasa</i> kriya saha wuwuhan sesarengan	Nindakaken pakaryan inggih menika saged nulungi.	Aku bisa nulungi. (Lt/IX/49/20)	- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Aku bisa nulungi.</u> J W -Wujud: <i>frasa</i> kriya saha wuwuhan sesarengan. -TK ‘nulungi’ kadhapak saking lingga ‘tulung’ kawuwuhan ater-ater {N-} saha panambang {-i} sumambungan TP ‘bisa’ minangka (<i>unsur atributif</i>). Miturut wujud, TK ‘tulung’ <i>bervalensi</i> kalihan ater-ater {N-}, panambang {-i} saha TP bisa. Miturut <i>ketransitifan</i> TK ‘nulungi’ <i>bervalensi</i> kalihan jejer.
		<i>Frasa</i> kriya saha	Nindakaken pakaryan inggih	Gilar ora wangsulan. (Lt/II/10/28)	- <i>Fungsi sintaksis:</i> <u>Gilar ora wangsulan.</u> J W

Tabel Analisis Salajengipun

No	Jinising <i>valensi</i> tembung kriya	Wujud <i>valensi</i> tembung kriya	Teges <i>valensi</i> tembung kriya	Data	Katrangan
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
		panamban g {-an}	Inggih menika boten saged mangsuli pitakenanip un tiyang sanès.		-Wujud: <i>frasa</i> kriya saha panambang {- an}. -TK ‘wangsulan’ kadhapuk saking lingga ‘wangsul’ kawuwuhan panambang {-an}, sumambungan TP ‘ora’ minangka (<i>unsur atributif</i>). - Miturut wujud, TK ‘wangsul’ <i>bervalensi</i> kalihan panambang {-an} saha TP ‘ora’. Miturut <i>ketransitifan</i> TK ‘wangsulan’ <i>bervalensi</i> kalihan jejer.

Katrangan:

Gg : geganep

J : jejer

L : lesan

TK : tembung kriya

TP : tembung pambiyantu

W : wasesa

Adhedhasar asiling panaliten saking *tabel* ing nginggil, saged dipunmangertosi bilih *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N menika jinisipun wonten sekawan. Jinisipun *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang inggih menika *valensi* tembung

kriya *ekatransitif*, *valensi* tembung kriya *dwitransitif*, *valensi* tembung kriya *semitransitif*, saha *valensi* tembung kriya *intransitif*.

Saking asiling panaliten menika ugi dipunpangguhaken wujud *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N. Wujud *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang inggih menika *frasa* kriya, tembung kriya andhahan inggih menika mawi ater-ater, tembung kriya mawi wuwuhan sesarengan, tembung kriya mawi panambang saha tembung kriya rangkep. Wondene teges ingkang kawrat wonten ing tembung kriya inggih menika nindakaken pakaryan menapa ingkang dipunsebut ing lingganipun, nindakaken pakaryan, nindakaken pakaryan kangge tiyang sanes, nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali, ndadosaken menapa ingkang dipunsebutaken ing lingganipun, saha kawontenan inggih menika *kepemilikan*.

B. Pirembagan

Data wonten ing *tabel* asiling panaliten inggih menika arupi jinis *valensi* tembung kriya, wujud, saha teges *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N. *Data* ingkang kaserat wonten ing *tabel* asiling panaliten kasebut salajengipun badhe dipunrembag miturut gegaran *teori*, ingkang badhe kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

1. Valensi Tembung Kriya Ekatransitif

Panaliten ngengingi *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang, mangguhaken *data* jinis *valensi* tembung kriya inggih menika jinis *ekatransitif*. Saking *valensi* tembung kriya *ekatransitif* ingkang dipunpangguhaken, gadhah wujud *valensi* tembung kriya ing antawisipun *valensi* tembung kriya *ekatransitif*

wujud *frasa* kriya, *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud {N-}+L, *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud {N-}+L+{-i}, saha *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud rangkep. Saking kathahing wujud menika gadhah teges ingkang beda-beda. *Analisis* ngengingi wujud saha teges *valensi* tembung kriya *ekatransitif* badhe dipunrembag wonten ing ngandhap menika.

a. Valensi Tembung Kriya Ekatransitif Wujud Frasa Kriya

Salah satunggaling wujud *valensi* tembung kriya ingkang kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* inggih menika *frasa* kriya. *Data* asiling panaliten wujud *frasa* kriya saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(1) Aku arep **gawe** keramba. (Lt/III/14/6)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (1) mawi tembung kriya ‘gawe’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **gawe** menika kalajengaken setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘keramba’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(1a) Aku arep **gawe** keramba.
J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘aku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **gawe** minangka tembung kriya mawi tembung pambiyantu ‘arep’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya gawe ngedahaken

wontenipun setunggal tembung aran ‘keramba’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya lingga kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya gawe minangka tembung kriya lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ingkang ngasilaken satunggaling barang inggih menika keramba. Miturut wujudipun tembung kriya ‘gawe’ *bervalensi* kalihan tembung pambiyantu ‘arep’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya gawe *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

b. Valensi Tembung Kriya *Ekatransitif* Wujud Kriya Andhahan {N-}+lingga

Wujud *valensi* tembung kriya sanesipun ingkang kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* inggih menika wujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara {N-}. Tembung kriya andhahan kalebet wujud *polymorfemis* utawi wujud {N-}+ lingga. *Data* asiling panaliten wujud {N-}+ lingga saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(2) Nur Endah **nyawang** Gilar. (Lt/II/9/3/5)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (2) mawi tembung kriya ‘nyawang’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **nyawang** menika kalajengaken setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘Gilar’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(2a) Nur Endah nyawang Gilar.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nyawang** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘sawang’ karaketan ater-ater anuswara {N-} saengga dados ‘nyawang’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nyawang’ kalajengaken wontenipun setunggal tembung aran ‘Gilar’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya nyawang minangka tembung kriya andhanan wujud {N-} + L inggih menika wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan kanthi nyawang tiyang sanes wonten ing ngajengipun. Miturut wujudipun tembung ‘sawang’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nyawang *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Data asiling panaliten sanesipun ingkang kalebet wujud kriya andhanan mawi ater-ater {N-} saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(3) Gilar **ngangkat** sirahe dhewe. (Lt/III/13/15)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (3) mawi tembung kriya ‘ngangkat’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngangkat** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘sirahe’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi*

sintaksis utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(3a) Gilar ngangkat sirahe dhewe.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngangkat** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘angkat’ pikantuk wuwuhan inggih menika ater-ater {N-} saengga dados ‘ngangkat’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngangkat’ ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran ‘sirahe dhewe’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngangkat minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ngangkat satunggaling barang inggih menika mustakanipun piyambak. Miturut wujudipun tembung ‘angkat’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngangkat *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Data asiling panaliten jinis *ekatransitif* sanesipun ingkang kalebet wujud tembung kriya {N-} + lingga inggih menika saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(4) Nur Endah **nglirik** Gilar. (Lt/IV/24/6)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (4) mawi tembung kriya ‘nglirik’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged

kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **nglirik** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘Gilar’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(4a) Nur Endah nglirik Gilar.
J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nglirik** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘lirik’ pikantuk wuwuhan inggih menika ater-ater {N-} saengga dados ‘nglirik’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nglirik’ kalajengaken wontenipun setunggal tembung aran ‘Gilar’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya nglirik minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan inggih menika nglirik tiyang ing sacedhakipun, ateges ngobahaken mripat dhateng satunggaling arah kangge mangertosi kawontenan tiyang sanes. Miturut wujudipun tembung ‘lirik’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nglirik *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data valensi* tembung kriya jinis *ekatransitif* mawi wujud kriya andhahan katingal ugi wonten ing *data* ngandhap menika.

- (5) Dheweke wiwit **ngenal** gedhung bioskop, pup, lan papan hiburan liyane.
(Lt/I/3/3)

Tuladha *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (5) mawi tembung kriya ‘ngenal’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngenal** menika ngedahaken wontenipun *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘gedhung bioskop, pup, lan papan hiburan liyane’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

- (5a) Dheweke wiwit ngenal gedhung bioskop, pup, lan papan hiburan liyane.
J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘dheweke’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngenal** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘kenal’ pikantuk wuwuhan inggih menika ater-ater {N-} saengga dados ‘ngenal’ mawi tembung pambiyantu wiwit, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngenal’ ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran ‘gedhung bioskop, pup, lan papan hiburan liyane’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngenal minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ngenal satunggaling papan, ingkang saderengipun dereng mangertos sakmenika sampun kenal. Miturut wujudipun tembung kriya ‘kenal’ *bervalensi* kalihan ater-ater

{N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngenal *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Data valensi tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} sanesipun ingkang kapanggihaken wonten ing *novel* Lintang, kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

Tuladha *data* sanesipun *valensi* tembung kriya jinis *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(6) Gilar **ngeleg** idu. (Lt/IV/18/7)

Saking tuladha *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (6) mawi tembung kriya ‘ngeleg’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngeleg** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘idu’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(6a) Gilar ngeleg idu.
J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngeleg** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘eleg’ pikantuk wuwuhan inggih menika ater-ater {N-} saengga dados ‘ngeleg’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngeleg’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘idu’ ingkang ngisi *fungsi* utawi

gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngeleg minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ngeleg satunggaling barang inggih menika idu. Miturut wujudipun tembung ‘eleg’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngeleg *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data* salajengipun ingkang kapanggihaken wonten ing *novel* Lintang ngengingi babagan *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(7) Aku kepingin **ngingu** iwak. (Lt/III/14/14)

Saking tuladha *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (7) mawi tembung kriya ‘ngingu’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngingu** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘iwak’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(7a) Aku kepingin ngingu iwak.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘aku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngingu** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘ingu’

pikantuk wuwuhan inggih menika ater-ater {N-} saengga dados ‘ngingu’ saha sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘kepingin’ saengga dados *frasa* kriya ‘kepingin ngingu’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngingu’ ngedahaken wontenipun tembung aran ‘iwak’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngingu minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ngingu satunggaling kewan inggih menika iwak. Miturut wujudipun tembung ‘ingu’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha tembung pambiyantu ‘kepingin’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngingu *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Valensi tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} ugi ketingal wonten ing *data* ngandhap menika.

(8) Aku **nyuwun** jeruk panas wae. (Lt/IV/22/34)

Saking tuladha *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (8) mawi tembung kriya ‘nyuwun’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **nyuwun** menika ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘jeruk panas wae’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(8a) Aku nyuwun jeruk panas wae.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘aku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nyuwun** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘suwun’ pikantuk wuwuhan inggih menika ater-ater {N-} saengga dados ‘nyuwun’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nyuwun’ ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran ‘jeruk panas wae’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya nyuwun minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan panyuwunan dhateng tiyang sanes kangge piyambakipun, ingkang dipunsuwun inggih menika jeruk panas. Miturut wujudipun tembung ‘suwun’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nyuwun *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

c. Valensi Tembung Kriya Ekatransitif Wujud Kriya Andhahan {N-} + lingga + {-i}

Salajengipun *valensi* tembung kriya sanesipun ingkang kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* inggih menika wujud kriya andhahan utawi tembung kriya *polymorfemis* wujud {N-}+ lingga+{-i}. *Data* asiling panaliten wujud {N-}+ lingga+{-i} saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(9) Wanita iku **nyalami** Gilar. (Lt/XII/75/34)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (9) mawi tembung kriya ‘nyalami’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **nyalami** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘Gilar’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(9a) Wanita iku nyalami Gilar.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, *frasa* ‘Wanita iku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nyalami** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘salam’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, saengga dados ‘nyalami’, ngisi utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nyalami’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘Gilar’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya *nyalami* minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ingkang wonten gayutipun kalihan tiyang sanes mawi *fisik* inggih menika kanthi tangan utawi dipunsebut ugi salaman. Miturut wujudipun tembung kriya ‘salam’

bervalensi kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nyalami *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Data asiling panaliten sanesipun ingkang kalebet wujud tembung kriya {N-} +lingga + {-i} inggih menika saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(10) Nur Endah **niliki** jam. (Lt/II/10/33)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (10) mawi tembung kriya ‘niliki’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **niliki** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘jam’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(10a) Nur Endah niliki jam.
J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **niliki** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘tilik’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, saengga dados ‘niliki’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘niliki’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘jam’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya niliki minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ningali satunggaling barang supados mangertosi kawontenanipun, wonten ing mriki ningali jam ateges supados saged mangertos wekdal. Miturut wujudipun tembung ‘tilik’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya niliki *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data* asiling panaliten sanesipun ingkang kalebet wujud tembung kriya {N-} +lingga + {-i} inggih menika saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(11) Aku lagi **nggoleki** daleme Pak Sastra. (Lt/X/62/10)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (11) mawi tembung kriya ‘nggoleki’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **nggoleki** menika ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘daleme Pak Sastra’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(11a) Aku lagi nggoleki daleme Pak Sastra.
J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘aku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nggoleki** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘golek’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-

i}, saengga dados ‘nggoleki’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nggoleki’ ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran ‘daleme Pak Sastra’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya nggoleki minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan madosi satunggaling papan ingkang dereng mangertos, wonten ing mriki madosi dalemipun Pak Sastra ateges supados saged mangertos dalemipun Pak Sastra. Miturut wujudipun tembung ‘golek’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nggoleki *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Data sanesipun ingkang kalebet wonten ing *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-i} ingkang dipunpanggihaken kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(12) Nur Endah langsung **marani** lemari. (Lt/III/16/33)

Data ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (12) mawi tembung kriya ‘marani’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **marani** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘lemari’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi

kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(12a) Nur Endah langsung marani lemari.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **marani** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘paran’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, saengga dados ‘marani’, lajeng sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘langsung’ saengga dados *frasa* kriya ‘langsung marani’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘marani’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘lemari’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya marani minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan marani satunggaling barang ingkang mapan wonten ing satunggaling papan, wonten ing mriki marani lemari. Miturut wujudipun tembung ‘paran’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}, panambang {-i} saha tembung pambiyantu ‘langsung’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya marani *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan sanesipun ingkang kapanggihaken saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(13) Nur Endah **menehi** dalam tengah. (Lt/IV/23/26)

Data ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (13) mawi tembung kriya ‘menehi’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **menehi** menika ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘dalam tengah’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(13a) Nur Endah menehi dalam tengah.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **menehi** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘weneh’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, saengga dados ‘menehi’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘menehi’ ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran ‘dalam tengah’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya menehi minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan maringaken satunggaling barang, wonten ing mriki maringaken dalam tengah

ateges kangge satunggaling perkawis. Miturut wujudipun tembung ‘weneh’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya menehi *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Data valensi tembung kriya jinis *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-i} sanesipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(14) Gilar **nampani** piring mau. (Lt/VIII/46/10)

Data ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (14) mawi tembung kriya ‘nampani’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **nampani** menika ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘piring mau’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(14a) Gilar nampani piring mau.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nampani** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘tampa’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, saengga dados ‘nampani’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nampani’ ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran

‘piring mau’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya nampani minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan nampani satunggaling barang, wonten ing mriki nampani piring ateges nindakaken pakaryan migunakaken tangan kangge nampa satunggaling barang ingkang dipunparingaken saking tiyang sanes. Miturut wujudipun tembung ‘tampa’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nampani *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data valensi* tembung kriya jinis *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-i} kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(15) Pak Sastra **miwiti** rembugan. (Lt/X/62/30)

Data ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (15) mawi tembung kriya ‘miwiti’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **miwiti** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘rembugan’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(15a) Pak Sastra miwiti rembugan.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Pak Sastra’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **miwiti** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘wiwit’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, saengga dados ‘miwiti’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘miwiti’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘rembugan’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya miwiti minangka tembung kriya andhahan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan miwiti satunggaling acara supados saged kalaksanan, wonten ing mriki miwiti rembugan ateges supados saged kalampahan. Miturut wujudipun tembung ‘wiwit’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya miwiti *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

d. Valensi Tembung Kriya Ekatransitif Wujud Kriya Andhahan {N-} + lingga + {-ake}

Wujud *valensi* tembung kriya sanesipun ingkang kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* inggih menika kriya andhahan utawi tembung kriya *polymorfemis* wujud {N-}+lingga+{-ake}. *Data* asiling panaliten wujud {N-}+ lingga+{-ake} dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(16) Nur Endah **ngulurake** tangan. (Lt/V/28/35)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (16) mawi tembung kriya ‘ngulurake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngulurake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘tangane’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(16a) Nur Endah ngulurake tangan.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngulurake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘ulur’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, saengga dados ‘ngulurake’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngulurake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘tangan’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngulurake minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan kanthi nguluraken astanipun piyambak. Miturut wujudipun tembung ‘ulur’

bervalensi kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngulurake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Data asiling panaliten sanesipun ingkang kalebet wujud tembung kriya {N-} +lingga + {-ake} inggih menika saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(17) Gilar **ngepelake** tangan. (Lt/VIII/48/16)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (17) mawi tembung kriya ‘ngepelake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngepelake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘tangan’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(17a) Gilar ngepelake tangan.
J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngepelake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘kepel’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, saengga dados ‘ngepelake’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngepelake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘tangan’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*. Tembung kriya ngepelake minangka tembung kriya

andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ngepelaken astanipun piyambak, ateges ndadosaken satunggaling barang inggih menika tangan ingkang saderengipun megar utawi lambeyan sakmenika dados kados kepel. Miturut wujudipun tembung ‘kepel’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngepelake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data* sanesipun ingkang kalebet wonten ing *valensi* tembung kriya jinis *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi atre-ater {N-} saha panambang {-ake} kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(18) Firman ora **nerusake** guneme. (Lt/I/5/19)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (18) mawi tembung kriya ‘nerusake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **nerusake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘guneme’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(18a) Gilar ora nerusake guneme.
J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nerusake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘terus’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-

ake} dados ‘nerusake’ lajeng sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘ora’ saengga dados *frasa* kriya ‘ora nerusake’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nerusake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘guneme’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Tembung ‘guneme’ menika tembung aran ingkang dipungadhahi dening jejer piyambak. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya nerusake minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan boten nglajengaken satunggaling pakaryan, wonten ing mriki boten nglajengaken anggenipun guneman. Miturut wujudipun tembung ‘terus’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}, panambang {-ake} saha tembung pambiyantu ora. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nerusake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Data valensi tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-ake} sanesipun saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(19) Bu Margana **nerusake** anggone nyapu. (Lt/III/14/15)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (19) mawi tembung kriya ‘nerusake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **nerusake** menika ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘anggone nyapu’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi*

sintaksis utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(19a) Bu Margana nerusake anggone nyapu.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Bu Margana’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nerusake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘terus’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake} dados ‘nerusake’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nerusake’ ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran ‘anggone nyapu’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya nerusake minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ngajengaken satunggaling pakaryan, wonten ing mriki nglajengaken anggenipun nyapu. Miturut wujudipun tembung ‘terus’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nerusake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhanan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-ake} sanesipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(20) Nur Endah **ngendhekake** jangkahe. (Lt/V/26/1)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (20) mawi tembung kriya ‘ngendhekake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngendhekake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘jangkahe’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(20a) Nur Endah ngendhekake jangkahe.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngendhekake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘cendhak’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake} dados ‘ngendhekake’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngendhekake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘jangkahe’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Tembung ‘jangkahe’ menika nedahaken bilih jangkahipun jejer piyambak utawi tembung aran dhirinipun piyambak. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngendhekake minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan supados dados cendhak, ateges jangkahipun piyambak dipunendhekaken

(*kausatif aktif*). Miturut wujudipun tembung ‘cendhak’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngendhekake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Wonten ing ngandhap menika *data* sanesnipun *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-ake}.

(21) Lintang **ngenggokake** pirembugan. (Lt/V/28/15)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (21) mawi tembung kriya ‘ngenggokake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngenggokake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘pirembugan’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(21a) Lintang ngenggokake pirembugan.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Lintang’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngenggokake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘enggok’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake} dados ‘ngenggokake’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngenggokake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘pirembugan’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah

kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngenggokake minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan supados dados menggok, ateges pirembagan ingkang dipuntindakaken dipunenggokaken (*kausatif aktif*). Miturut wujudipun tembung ‘enggok’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngenggokake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-ake} sanesipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(22) Gilar **ngentepake** bokonge. (Lt/VIII/42/20)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (22) mawi tembung kriya ‘ngentepake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngentepake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘bokonge’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(22a) Gilar ngentepake bokonge.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngentepake**

minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘antep’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake} dados ‘ngentepake’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngentepake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘bokonge’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Tembung ‘bokonge’ minangka tembung aran ingkang dipungadhahi dening jejer piyambak. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngentepake minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan supados lesanipun dados antep, wonten ing mriki ateges nindakaken pakaryan supados bokongipun piyambak dados antep (*kausatif aktif*). Miturut wujudipun tembung ‘antep’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngentepake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Wonten ing ngandhap menika kaandharaken *data valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-ake} lajeng sumambungan kalihan tembung pambiyantu.

(23) Bagus langsung **ngetokake** udute. (Lt/IX/50/31)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (23) mawi tembung kriya ‘ngetokake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngetokake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih

menika tembung ‘udute’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(23a) Bagus langsung ngetokake udute.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Bagus’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngetokake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘metu’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake} dados ‘ngetokake’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngetokake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘udute’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Tembung ‘udute’ minangka tembung aran ingkang dipungadhahi dening jejer piyambak. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngetokake minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan supados udutipun piyambak dados metu saking satunggaling papan (*kausatif aktif*). Miturut wujudipun tembung ‘metu’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngetokake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Tuladha *data valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-ake} sanesipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(24) Gilar **ngrapetake** jakete. (Lt/IX/58/5)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (24) mawi tembung kriya ‘ngrapetake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngrapetake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘jakete’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(24a) Gilar ngrapetake jakete.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngrapetake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘rapet’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake} dados ‘ngrapetake’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngrapetake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘jakete’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Tembung aran ‘jakete’ minangka lesan inggih menika barang ingkang dipungadhahi dening jejer piyambak. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-ake} kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngrapetake minangka tembung kriya andhanan inggih menika wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan supados jaketipun piyambak dados rapet (*kausatif aktif*). Miturut wujudipun tembung ‘rapet’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngrapetake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

e. *Valensi Tembung Kriya Ekatransitif Wujud Rangkep*

Wujud *valensi* tembung kriya sanesipun ingkang kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* inggih menika tembung kriya *polymorfemis* wujud rangkep. Data asiling panaliten wujud rangkep saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(25) Pak Karman **ngipuk-ipuk** pundhake Gilar. (Lt/XI/66/26)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (25) mawi tembung kriya ‘ngipuk-ipuk’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngipuk-ipuk** menika ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘pundhake Gilar’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(25a) Pak Karman ngipuk-ipuk pundhake Gilar.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Pak Karman’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngipuk-ipuk**

minangka tembung kriya *polymorfemis* wujud rangkep kanthi wuwuhan ater-ater {-N} saengga dados ‘ngipuk-ipuk’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngipuk-ipuk’ ngedahaken setunggal *frasa* aran ‘pundhake Gilar’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya rangkep kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngipuk-ipuk minangka tembung kriya rangkep gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan dhateng tiyang sanes kanthi dipunambal-ambali, wonten ing mriki nindakaken ngipuk-ipuk dhateng pundhakipun Gilar. Miturut wujudipun tembung ‘puk’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngipuk-ipuk *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

Wonten ing ngandhap menika kaandharaken *data valensi* tembung kriya *ekatransitif* kriya andhahan wujud rangkep.

(26) Nur Endah **ngedhep-ngedhepake** mripate. (Lt/XI/70/8)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (26) mawi tembung kriya ‘ngedhep-ngedhepake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *ekatransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *ekatransitif* amargi tembung kriya **ngedhep-ngedhepake** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘mripate’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(26a) Nur Endah ngedhep-ngedhepake mripate.
 J W L

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngedhep-ngedhepake** minangka tembung kriya *polymorfemis* wujud rangkep ingkang kadadosan saking lingga ‘kedhep’ pikantuk wuwuhan ater-ater {-N} saha panambang {-ake} saengga dados ‘ngedhep-ngedhepake’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngedhep-ngedhepake’ ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘mripate’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan wonten ing ukara kasebut. Tembung aran ‘mripate’ minangka lesan ateges bilih menika minangka barang ingkang dipungadhahi dening jejer piyambak. Pramila wujud tembung kriya rangkep kalebet jinis *ekatransitif*.

Tembung kriya ngedhep-ngedhepake minangka tembung kriya rangkep gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan kedhep kanthi dipunambal-ambali. Anggenipun kedhep menika dipuntindakaken mawi salah satunggaling *organ* badan jejer piyambak inggih menika mripat. Miturut wujudipun tembung ‘kedhep’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngedhep-ngedhepake *bervalensi* kalihan jejer saha lesan.

2. *Valensi Tembung Kriya Dwitransitif*

Panaliten ngengingi *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang, manggihaken *data* jinis *valensi* tembung kriya inggih menika jinis *dwitransitif*.

Saking *valensi* tembung kriya *dwitransitif* ingkang dipunpanggiaken, gadhah wujud *valensi* tembung kriya ing antawisipun *valensi* tembung kriya *dwitransitif* wujud kriya andhahan antawisipun wujud {N-} +L, *valensi* tembung kriya *dwitransitif* wujud {N-}+L+{-i}, *valensi* tembung kriya *dwitransitif* wujud {N-}+L+{-ake}. Saking wujuding *valensi* menika gadhah teges ingkang beda-beda. Analisis ngengingi wujud saha teges *valensi* tembung kriya *dwitransitif* badhe dipunrembag wonten ing ngandhap menika.

a. Valensi Tembung Kriya Dwitransitif Wujud Kriya Andhahan {N-} +lingga

Salah satunggaling wujud *valensi* tembung kriya ingkang kalebet wonten ing jinis *dwitransitif* inggih menika tembung kriya *polymorfemis* utawi wujud {-N} +lingga. *Data* asiling panaliten wujud kriya lingga saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(27) Kula namung **nyuwun** pangestu dhumateng Bapak. (Lt/XI/66/24)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (27) mawi tembung kriya ‘nyuwun’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *dwitransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *dwitransitif* amargi tembung kriya **nyuwun** menika ngedahaken wontenipun kalih tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘pangestu’ saha *frasa* aran ‘ dhumateng Bapak’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(27a) Kula namung nyuwun pangestu dhumateng Bapak
 J W L Gg

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘kula’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nyuwun** minangka tembung kriya andhahan kadadosan saking lingga ‘suwun’ lajeng kawuwuhan ater-ater {N-} mawi tembung pambiyantu namung saengga dados *frasa* kriya ‘namung nyuwun’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nyuwun’ ngedahaken wontenipun kalih tembung aran inggih menika tembung ‘pangestu’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan, saha *frasa* ‘dhumateng Bapak’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka geganep wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya andhahan kalebet jinis *dwitransitif*.

Tembung kriya nyuwun minangka tembung kriya andhahan wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan panyuwunan ingkang dipuntindakaken dhateng tiyang sanes inggih menika panyuwunan pangestu saking Bapak. Miturut wujudipun tembung ‘suwun’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha tembung pambiyantu ‘namung’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nyuwun *bervalensi* kalihan jejer, lesan saha geganep.

b. Valensi Tembung Kriya Dwitransitif Wujud Kriya Andhahan {N-} + lingga + {-i}

Salah satunggaling wujud *valensi* tembung kriya ingkang kalebet wonten ing jinis *dwitransitif* inggih menika tembung kriya andhahan, *polymorfemis* utawi

wujud {-N} +lingga+{-i}. *Data* asiling panaliten wujud kriya lingga saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(28) Wong tuwa iku **menehi** kartu nama marang Gilar. (Lt/X/61/18)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (28) mawi tembung kriya ‘menehi’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *dwitransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *dwitransitif* amargi tembung kriya **menehi** menika ngedahaken wontenipun kalih tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘*kartu nama*’ saha tembung ‘Gilar’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(28a) Wong tuwa iku menehi kartu nama marang Gilar
 J W L Gg

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘wong tuwa iku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **menehi** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘weneh’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {-N-} saha panambang {-i}, saengga dados ‘menehi’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘menehi’ ngedahaken wontenipun kalih tembung aran utawi *frasa* aran inggih menika ‘*kartu nama*’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan, saha *frasa* ‘marang Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka geganep wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {-N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *dwitransitif*.

Tembung kriya menehi minangka tembung kriya andhanan wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan maringi satunggaling barang dhateng tiyang sanes, wonten ing mriki maringi *kartu* nama dhateng Gilar. Miturut wujudipun tembung ‘weneh’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya menehi *bervalensi* kalihan jejer, lesan saha geganep.

c. Valensi Tembung Kriya Dwitransitif Wujud Kriya Andhahan {N-} + lingga + {ake}

Salah satunggaling wujud *valensi* tembung kriya ingkang kalebet wonten ing jinis *dwitransitif* inggih menika tembung kriya *polymorfemis* utawi wujud {N-} +lingga+{-ake}. *Data* asiling panaliten wujud kriya lingga saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(29) Dheweke **menehake** naskah satumpuk marang Gilar. (Lt/XIII/81/27)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (29) mawi tembung kriya ‘menehake’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *dwitransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *dwitransitif* amargi tembung kriya **menehake** menika ngedahaken wontenipun kalih tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun inggih menika ‘*naskah* satumpuk’ saha ‘marang Gilar’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(29a) Dheweke menehake naskah satumpuk marang Gilar
 J W L Gg

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘dheweke’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **menehake** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘weneh’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, saengga dados ‘menehake’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘menehake’ ngedahaken wontenipun kalih tembung aran utawi *frasa* aran inggih menika ‘naskah satumpuk’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka lesan, saha *frasa* ‘marang Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka geganep wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+ {-ake} kalebet jinis *dwitransitif*. Jinis dwitransitif menika pola ukaranipun kedah JWL Gg. Menawi pola ukara kala wau boten jangkep, pramila boten kalebet wonten ing *dwitransitif*.

Tembung kriya menehake minangka tembung kriya andhanan wujud {N-} + lingga + {-ake} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan kanthi ngaturaken satunggaling barang dhumateng tiyang sanes, wonten ing mriki ateges ngaturaken naskah satumpuk dhumateng Gilar. Miturut wujudipun tembung ‘weneh’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya menehake *bervalensi* kalihan jejer, lesan saha geganep.

3. *Valensi Tembung Kriya Semitransitif*

Panaliten ngengingi *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang, manggihaken *data* jinis *valensi* tembung kriya inggih menika jinis *semitransitif*. Saking *valensi* tembung kriya *semitransitif* ingkang dipunpanggihaken, gadhah wujud *valensi* tembung kriya ing antawisipun *valensi* tembung kriya *semitransitif* wujud *frasa* kriya saha kriya andhahan {N-}+L. Saking kathahing wujud menika gadhah teges ingkang beda-beda. Analisis ngengingi wujud saha teges *valensi* tembung kriya *semitransitif* badhe dipunrembag wonten ing ngandhap menika.

a. *Valensi Tembung Kriya Semitransitif Wujud Frasa Kriya*

Salah satunggaling wujud *valensi* tembung kriya ingkang kalebet wonten ing jinis *semitransitif* inggih menika *frasa* kriya. *Data* asiling panaliten wujud *frasa* kriya saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(30) Aku lagi **duwe** rejeki. (Lt/V/25/26)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (30) mawi tembung kriya ‘duwe’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *semitransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *semitransitif* amargi tembung kriya **duwe** menika ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran wonten ing wingkingipun inggih menika tembung ‘rejeki’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(30a) Aku lagi duwe rejeki.
J W Gg

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘aku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **duwe** minangka tembung kriya mawi tembung pambiyantu lagi, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya duwe ngedahaken wontenipun setunggal tembung aran ‘rejeki’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka geganep wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud *frasa* kriya kalebet jinis *semitransitif*. Jinis *semitransitif* menika boten saged dipundadosaken ukara tanggap. Tuladhanipun saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(30b) Rejeki lagi duwe aku.*

Ukara (30b) wonten ing nginggil minangka ukara tanggap ingkang boten saged dipuntampi tegesipun utawi boten ngemu teges. Pramila jinis *semitransitif* menika jejer boten saged dados lesan wonten ing ukara tanggap. Wondene geganep ugi boten saged dados jejer wonten ing ukara tanggap.

Tembung kriya duwe minangka tembung kriya lingga gadhah teges inggih menika kawontenan ingkang dipunalami inggih menika nembe kagungan rejeki. Miturut wujudipun tembung ‘duwe’ *bervalensi* kalihan tembung pambiyantu ‘lagi’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya duwe *bervalensi* kalihan jejer saha geganep.

b. Valensi Tembung Kriya Semitransitif Wujud Kriya Andhahan {N-} + lingga

Salah satunggaling wujud *valensi* tembung kriya ingkang kalebet wonten ing jinis *semitransitif* inggih menika tembung kriya *polymorfemis* inggih menika

wujud {N-} + lingga. *Data* asiling panaliten wujud kriya lingga saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(31) Gilar **mesem** marang priya iku. (Lt/VII/47/26)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (31) mawi tembung kriya ‘mesem’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *semitransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *semitransitif* amargi tembung kriya **mesem** menika ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran mawi wonten ing wingkingipun inggih menika ‘marang priya iku’. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(31a) Gilar mesem marang priya iku.
 J W Gg

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **mesem** minangka tembung kriya, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya mesem ngedahaken wontenipun setunggal *frasa* aran ‘marang priya iku’ ingkang ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka geganep wonten ing ukara kasebut. Pramila wujud tembung kriya {N-} + L kalebet jinis *semitransitif*. Jinis *semitransitif* menika boten saged dipundadosaken ukara tanggap.

Tembung kriya mesem minangka tembung kriya andhahan mawi ater-ater {N-} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan mesem dhateng tiyang sanes. Miturut wujudipun tembung ‘esem’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}.

Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya mesem *bervalensi* kalihan jejer, lesan saha geganep.

4. *Valensi Tembung Kriya Intransitif*

Panaliten ngengingi *valensi* tembung kriya wonten ing *novel* Lintang, manggihaken *data* jinis *valensi* tembung kriya inggih menika jinis *intransitif*. Saking *valensi* tembung kriya *intransitif* ingkang dipunpanggihaken, gadhah wujud *valensi* tembung kriya ing antawisipun *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud *frasa* kriya, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud kriya andhahan {N-}+L, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud {N-}+L+{-i}, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud {N-}+L+{-ake}, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud L+{-an}. Saking kathahing wujud menika gadhah teges ingkang beda-beda. Analisis ngengingi wujud saha teges *valensi* tembung kriya *intransitif* badhe dipunrembag wonten ing ngandhap menika.

a. *Valensi Tembung Kriya Intransitif Wujud Frasa Kriya*

Salah satunggaling wujud *valensi* tembung kriya ingkang kalebet wonten ing jinis *intransitif* inggih menika *frasa* kriya. *Data* asiling panaliten wujud *frasa* kriya saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(32) Aku kudu **lunga**. (Lt/VII/40/ 20)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (32) mawi tembung kriya ‘lunga’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **lunga** menika boten

ngedahaken tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(32a) Aku kudu lunga.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘aku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **lunga** sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘kudu’ saengga dados *frasa* kriya ‘kudu lunga’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya lunga boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Pramila wujud *frasa* kriya kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya lunga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan kedah tindak. Miturut wujudipun tembung ‘lunga’ *bervalensi* kalihan tembung pambiyantu ‘kudu’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya lunga *bervalensi* kalihan jejer.

Data asiling panaliten *valensi* tembung kriya jinis *intransitif* sanesipun ingkang kalebet wujud *frasa* kriya inggih menika saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(33) Ibu mung **liwat**. (Lt/V/30/16)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (33) mawi tembung kriya ‘liwat’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **liwat** menika boten

ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(33a) Ibu mung liwat.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘ibu’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **liwat** minangka tembung kriya *monomorfemis* mawi tembung pambiyantu ‘mung’ saengga dados *frasa* kriya ‘mung liwat’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘liwat’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara kasebut. Pramila wujud *frasa* kriya kalebet jinis *intransitif*. Tembung kriya liwat minangka tembung kriya lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan. Miturut wujudipun tembung ‘liwat’ *bervalensi* kalihan tembung pambiyantu ‘mung’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya liwat *bervalensi* kalihan jejer.

Data asiling panaliten jinis *intransitif* sanesipun ingkang kalebet wujud *frasa* kriya inggih menika saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(34) Nur Endah isih **meneng**. (Lt/I/3/38)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (34) mawi tembung kriya ‘meneng’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **meneng** menika mboten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun

ing ukara. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(34a) Nur Endah isih meneng.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **meneng** minangka tembung kriya lingga sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘isih’ saengga dados *frasa* kriya ‘isih meneng’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘meneng’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran ing wingkingipun wonten ing ukara. Pramila wujud *frasa* kriya kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya meneng minangka tembung kriya lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan taksih meneng. Miturut wujudipun tembung ‘meneng’ *bervalensi* kalihan tembung pambiyantu ‘isih’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya meneng *bervalensi* kalihan jejer.

Tuladha *data velensi* tembung kriya *intransitif* wujud *frasa* kriya kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(35) Nur Endah ora langsung **tuku**. (Lt/I/4/7)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (35) mawi tembung kriya ‘tuku’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **tuku** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara.

Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(35a) Nur Endah ora langsung tuku.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **tuku** minangka tembung kriya lingga sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘ora langsung’ saengga dados *frasa* kriya ‘ora langsung tuku’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘tuku’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran ing wingkingipun wonten ing ukara. Pramila wujud *frasa* kriya kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya tuku minangka tembung kriya lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan bilih jejer boten langsung tumbas. Miturut wujudipun tembung ‘tuku’ *bervalensi* kalihan tembung pambiyantu ‘ora langsung’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya tuku *bervalensi* kalihan jejer.

Data valensi tembung kriya *intransitif* wujud *frasa* kriya sanesipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

(36) Gilar ora langsung **bali**. (Lt/VI/37/24)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (36) mawi tembung kriya ‘bali’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **bali** menika boten ngedahaken

wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(36a) Gilar ora langsung bali.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **bal**i minangka tembung kriya lingga sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘ora langsung’ saengga dados *frasa* kriya ‘ora langsung bali’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘bali’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran ing wingkingipun wonten ing ukara. Pramila wujud *frasa* kriya kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya bali minangka tembung kriya lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan bilih jejer boten langsung kondur. Miturut wujudipun tembung ‘bali’ *bervalensi* kalihan tembung pambiyantu ‘ora langsung’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya bali *bervalensi* kalihan jejer.

Wonten ing ngandhap menika kaandharaken *data* sanesipun jinis *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud *frasa* kriya.

(37) Ommu isih lagi **adus**. (Lt/VIII/42/15)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (37) mawi tembung kriya ‘adus’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged

kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **adus** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(37a) Ommu isih lagi adus.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Ommu’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **adus** minangka tembung kriya lingga sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘isih lagi’ saengga dados *frasa* kriya ‘isih lagi adus’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘adus’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran ing wingkingipun wonten ing ukara. Pramila wujud *frasa* kriya kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya adus minangka tembung kriya lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan inggih menika jejer taksih nembe siram. Miturut wujudipun tembung ‘adus’ *bervalensi* kalihan tembung pambiyantu ‘isih lagi’. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya adus *bervalensi* kalihan jejer.

b. Valensi Tembung Kriya Intransitif Wujud Kriya Andhahan {N-}+lingga

Wujud *valensi* tembung kriya sanesipun ingkang kalebet wonten ing jinis *intransitif* inggih menika tembung kriya *polymorfemis* utawi wujud {N-}+ lingga. *Data* asiling panaliten wujud {N-}+ lingga saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(38) Nur Endah **ngguyu**. (Lt/V/28/31)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (38) mawi tembung kriya ‘ngguyu’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **ngguyu** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(38a) Nur Endah ngguyu
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ngguyu** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘guyu’ pikantuk ater-ater anuswara {N-} saengga dados ‘ngguyu’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ngguyu’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya ngguyu minangka tembung kriya lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ngguyu, ateges pangucap menika kabuka lajeng ngedalaken suanten kanthi raos bingah. Miturut wujudipun tembung ‘guyu’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ngguyu *bervalensi* kalihan jejer.

Tuladha asiling panaliten jinis *intransitif* wujud kriya andhahan saged ugi katingal wonten ing tuladha *data* ngandhap menika.

(39) Gilar **mesem**. (Lt/X/64/32)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (39) mawi tembung kriya ‘mesem’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **mesem** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(39a) Gilar mesem.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **mesem** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘esem’ pikantuk ater-ater anuswara {N-} saengga dados ‘mesem’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘mesem’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya mesem minangka tembung kriya andhahan wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan mesem, ateges narik pangucap ananging boten ngantos kabuka mratandhani bilih nembe ngraos bungah. Miturut wujudipun tembung ‘esem’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}.

Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya mesem *bervalensi* kalihan jejer.

Tuladha asiling panaliten *valensi* tembung kriya jinis *intransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saged ugi katingal wonten ing tuladha *data* ngandhap menika.

(40) Gilar **ndhangak**. (Lt/VI/39/37)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (40) mawi tembung kriya ‘ndhangak’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **ndhangak** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(40a) Gilar ndhangak.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **ndhangak** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘dhangak’ pikantuk ater-ater anuswara {N-} saengga dados ‘ndhangak’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘ndhangak’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya {N-} + lingga kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya ndhangak minangka tembung kriya andhanan wujud {N-} + lingga gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan ndhangak. Miturut wujudipun tembung ‘dhangak’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya ndhangak *bervalensi* kalihan jejer.

c. *Valensi Tembung Kriya Intransitif Wujud Kriya Andhahan Rangkep*

Wujud *valensi* tembung kriya sanesipun ingkang kalebet wonten ing jinis *intransitif* inggih menika tembung kriya *polymorfemis* utawi wujud rangkep. *Data* asiling panaliten wujud rangkep saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(41) Gilar **gedheg-gedheg**. (Lt/VI/34/7)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (41) mawi tembung kriya ‘gedheg-gedheg’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **gedheg-gedheg** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(41a) Gilar gedheg-gedheg
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **gedheg-gedheg** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga

‘gedheg’ lajeng dipunrangkep wutuh saengga dados ‘gedheg-gedheg’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘gedheg-gedheg’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya rangkep kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya gedheg-gedheg minangka tembung kriya rangkep gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan gedheg kanthi dipunambal-ambali. Miturut ketransitifanipun, tembung kriya gedheg-gedheg *bervalensi* kalihan jejer.

Tuladha *data* asiling panaliten jinis *intransitif* wujud kriya rangkep saged ugi katingal wonten ing tuladha *data* ngandhap menika.

(42) Nur Endah **nimbang-nimbang**. (Lt/II/7/5)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (42) mawi tembung kriya ‘nimbang-nimbang’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **nimbang-nimbang** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(42a) Nur Endah nimbang-nimbang
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Nur Endah’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nimbang-nimbang** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking

lingga ‘timbang’ lajeng kawuwuhan ater-ater anuswara {N-} pramila dados nimbang lajeng dipunrangkep wutuh saengga dados ‘timbang-nimbang’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘timbang-nimbang’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya rangkep kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya nimbang-nimbang minangka tembung kriya rangkep gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan nimbang kanthi dipunambal-ambali. Miturut wujudipun tembung ‘timbang’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nimbang-nimbang *bervalensi* kalihan jejer.

Data asiling panaliten jinis *intransitif* wujud kriya rangkep sanesipun saged ugi katingal wonten ing tuladha *data* ngandhap menika.

(43) Dheweke isih mikir-mikir. (Lt/I/3/30)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (43) mawi tembung kriya ‘mikir-mikir’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **mikir-mikir** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(44a) Dheweke isih mikir-mikir
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘dheweke’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **mikir-mikir** minangka tembung kriya *polymorfemis* mawi tembung pambiyantu isih ingkang kadadosan saking lingga ‘pikir’ lajeng kawuwuhan ater-ater anuswara {N-} pramila dados nimbang lajeng dipunrangkep wutuh saengga dados ‘mikir-mikir’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘mikir-mikir’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya rangkep kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya mikir-mikir minangka tembung kriya rangkep gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan mikir kanthi dipunambal-ambali. Miturut wujudipun tembung ‘pikir’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya mesem *bervalensi* kalihan jejer.

d. Valensi Tembung Kriya Intransitif Wujud Kriya Andhahan {N-} + lingga + {-i}

Wujud *valensi* tembung kriya sanesipun ingkang kalebet wonten ing jinis *intransitif* inggih menika tembung kriya *polymorfemis* utawi wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-i}. *Data* asiling panaliten wujud kriya andhanan mawi wuwuhan searengan {N-} + L + {-i} saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(44) Aku bisa **nulungi**. (Lt/IX/49/20)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (44) mawi tembung kriya ‘nulungi’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **nulungi** menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(44a) Aku bisa nulungi
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘aku’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nulungi** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘tulung’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, dados ‘nulungi’ lajeng sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘bisa’ saengga dados *frasa* kriya ‘bisa nulungi’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nulungi’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya nulungi minangka tembung kriya andhanan wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan saged mitulungi. Miturut wujudipun tembung ‘tulung’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nulungi *bervalensi* kalihan jejer.

Data asiling panaliten jinis *intransitif* wujud {N-}+lingga+{-i} sanesipun saged ugi katingal wonten ing tuladha *data* ngandhap menika.

(45) Gilar ora bisa **mangsuli**.(Lt/IX/49/25)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (45) mawi tembung kriya ‘mangsuli’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya mangsuli menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(45a) Gilar ora bisa mangsuli.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **mangsuli** minangka tembung kriya *polymorfemis* mawi tembung pambiyantu ‘ora bisa’ ingkang kadadosan saking lingga ‘wangsul’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, saengga dados ‘mangsuli’ saengga dados *frasa* kriya ‘ora bisa mangsuli’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘mangsuli’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan kanthi ater-ater {N-} saha panambang {-i} kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya mangsuli minangka tembung kriya andhanan wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan boten saged mangsuli pitakenan. Miturut wujudipun tembung ‘wangsul’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya mangsuli *bervalensi* kalihan jejer.

Tuladha *data* asiling panaliten jinis *intransitif* wujud {N-}+lingga+{-i} sanesipun saged ugi katingal wonten ing tuladha *data* ngandhap menika.

(46) Dheweke malah langsung **nglungani**. (Lt/II/7/15)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (46) mawi tembung kriya ‘nglungani’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya nglungani menika boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(46a) Dheweke malah langsung nglungani.
J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘dheweke’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **nglungani** minangka tembung kriya *polymorfemis* mawi tembung pambiyantu ‘malah langsung’ ingkang kadadosan saking lingga ‘lunga’ pikantuk wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, saengga dados

frasa kriya ‘malah langsung nglungani’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘nglungani’ boten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya {N-}+lingga+{-i} kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya nglungani minangka tembung kriya andhanan wujud {N-} + lingga + {-i} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebutaken ing lingganipun. Miturut wujudipun tembung ‘lunga’ *bervalensi* kalihan ater-ater {N-} saha panambang {-i}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya nglungani *bervalensi* kalihan jejer.

e. Valensi Tembung Kriya Intransitif Wujud Kriya Andhahan lingga + {-an}

Wujud *valensi* tembung kriya sanesipun ingkang kalebet wonten ing jinis *intransitif* inggih menika tembung kriya *polymorfemis* utawi wujud lingga + {-an}. *Data* asiling panaliten wujud kriya andhahan mawi panambang {-an} saged dipuntingali saking tuladha wonten ing ngandhap menika.

(47) Gilar ora **wangsulan**. (Lt/II/10/28)

Saking *data* ingkang kapanggihaken wonten ing nginggil, ukara (47) mawi tembung kriya ‘wangsulan’ kalebet jinis *valensi* tembung kriya *intransitif*. Saged kalebet wonten ing jinis *intransitif* amargi tembung kriya **wangsulan** menika mboten ngedahaken wontenipun tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun. Babagan kala wau saged dipunrembag mawi *fungsi sintaksis* utawi

kalenggahanipun wonten ing ukara. Menawi dipunrembag, saged katingal wonten ing ngandhap menika.

(47a) Gilar ora **wangsulan**.

J W

Wonten ing ukara kasebut, tembung ‘Gilar’ ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka jejer wonten ing ukara. Wondene tembung **wangsulan** minangka tembung kriya *polymorfemis* ingkang kadadosan saking lingga ‘wangsul’ karaketan wuwuhan inggih menika panambang {-an} dados ‘wangsulan’ lajeng sumambungan kalihan tembung pambiyantu ‘ora’, ngisi *fungsi* utawi gadhah kalenggahan minangka wasesa. Tembung kriya ‘wangsulan’ boten ngedahaken tembung aran utawi *frasa* aran wonten ing wingkingipun ing ukara. Pramila wujud tembung kriya lingga+{-an} kalebet jinis *intransitif*.

Tembung kriya wangsulan minangka tembung kriya andhanan wujud lingga + {-an} gadhah teges inggih menika nindakaken pakaryan boten mangsuli pitakenan. Miturut wujudipun tembung ‘wangsul’ *bervalensi* kalihan panambang {-an}. Wondene miturut ketransitifanipun, tembung kriya wangsulan *bervalensi* kalihan jejer.

BAB V

PANUTUP

A. DUDUTAN

Adhedhasar asiling panaliten wonten ing *novel* Lintang, pramila saged dipunpundhut dudutan kados ing ngandhap menika.

1. Jinising *valensi* tembung kriya ing panaliten menika wonten sekawan, inggih menika *valensi* tembung kriya *ekatransitif*, *valensi* tembung kriya *dwitransitif*, *valensi* tembung kriya *semitransitif*, saha *valensi* tembung kriya *intransitif*.
2. Wujuding *valensi* tembung kriya ingkang dipunpanggihaken ing panaliten menika dipunbedakaken dados kalih inggih menika wujud *frasa* kriya saha tembung kriya *polymorfemis*. Wujuding *valensi* tembung kriya menika antawisipun *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud *frasa* kriya, *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-}, *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N} saha panambang {-i}, *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, *valensi* tembung kriya *ekatransitif* wujud kriya andhahan inggih menika rangkep, *valensi* tembung kriya *dwitransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-}, *valensi* tembung kriya *dwitransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-} saha panambang {-i}, *valensi* tembung kriya *semitransitif* wujud *frasa* kriya, *valensi* tembung kriya *semitransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-}, *valensi* tembung

kriya *intransitif* wujud *frasa* kriya, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud kriya andhahan mawi ater-ater {N-}, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-i}, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan inggih menika ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud kriya andhahan inggih menika wujud rangkep, *valensi* tembung kriya *intransitif* wujud kriya andhahan mawi panambang {-an}

3. Tegesing *valensi* tembung kriya wonten ing panaliten menika dipuntemtokaken saking wujuding *valensi* tembung kriya. Saking wujud *frasa* kriya, teges ingkang kawrat inggih menika jejer nindakaken pakaryan. Wondene wujud kriya andhahan, teges ingkang kawrat inggih menika nindakaken pakaryan ingkang dipunsebutaken wonten ing lingganipun, nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebutaken ing lingganipun, saha nindakaken pakaryan kangge tiyang sanes.

B. IMPLIKASI

Panaliten menika ngandharaken bab *valensi* tembung kriya ingkang dipunpangguhaken wonten ing *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N. Wonten salebeting panaliten menika dipunpangguhaken jinis, wujud saha teges *valensi* tembung kriya. Saking asiling panaliten menika dipunangkah saged dipunginakaken paraga pendhidhik supados saged dipunmangertosi tata tembung ingkang mligi perkawis ing salebeting *valensi* tembung kriya saha ngengingi

kados pundi caranipun ndhapuk ukara kedah mawi lesan utawi geganep punapa mboten. Wondene dhumateng para siswa dipunajab saged ngecakaken panganggening *valensi* tembung kriya kangge nyerat, supados tata tembungipun langkung trep saha langkung sae.

Asiling panaliten menika ugi dipunangkah tumraping pamaos, supados paring pambiyantu mangertosi wosing cariyos *novel* Lintang anggitanipun Ardini Pangastuti B.N. Lumantar tetembungan ingkang dipunginakaken, mliginipun ngewrat bab *valensi* tembung kriya ingkang dipunginakaken ing ukara. Panaliten menika ugi saged dipunginakaken kangge *referensi* panaliti ingkang salajengipun bab *valensi* tembung kriya.

C. PAMRAYOGI

Adhedhasar dudutan saha *implikasi* wonten ing panaliten menika, panaliti saged paring pamrayogi ing ngandhap menika:

1. Panaliten ngengingi *valensi* tembung kriya abasa Jawi menika taksih sekedik dipuntindakaken, satemah taksih kathah bab sanesipun ingkang mapinten-pinten kawontenanipun saged dipuntliti. Tumraping para panaliti dipunangkah saged nindakaken panaliten ngengingi perkawis sanesipun inggih menika *fungsi valensi* tembung kriya saha pandhapukipun wonten ing salebeting *valensi* tembung kriya.
2. Panaliten bab *valensi* tembung kriya prelu dipunlajengaken mboten namung winates wonten ing *novel*, ananging ugi saged ugi wonten ing kalawarti utawi ariwarti saged ugi awujud tuturan langsung masyarakat Jawi.

KAPUSTAKAN

- Antunsohono. 1956. *Reringkesaning Paramasastra Djawa*. Yogyakarta: Hien Hoo Sing.
- Chaer, Abdul. 1994. *Gramatika Bahasa Indonesia*. Jakarta: Rineka Cipta.
- Hadiwidjana. 1967. *Tata Sastra*. Yogyakarta: U.P. Indonesia.
- Kridalaksana, Harimurti. 1993. *Kamus Linguistik edisi 3*. Jakarta: PT. Gramedia Pustaka Utama.
- Mulyana. 2011. *Morfologi Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Kanwa Publisher.
- Nurhayati, Endang dan Siti M. 2006. *Linguistik Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Bagaskara
- Padmosoekotjo, S. 1956. *Paramasastra Djawi*. Yogyakarta. Hien Hoo. Sien.
- Purwadi, dkk. 2005. *Tata Bahasa Jawa*. Yogyakarta. Media Abadi.
- Respati. 1987. *Kimia Ikatan Jilid 3*. Jakarta: Aksara Baru.
- Sasangka, Sry Satriya. 2001. *Paramasastra Gagrag Anyar Basa Jawa*. Jakarta: Yayasan Paramalingua.
- Setiyadi, Bambang. 2006. *Metode Penelitian untuk Pengajaran Bahasa Asing*. Yogyakarta: Graha Ilmu
- Setiyanto, Aryo Bimo. 2007. *Parama Sastra Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Panji Pustaka.
- Sudaryanto. 1991. *Tata Bahasa Baku Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Duta Wacana University Press.
- Sudaryanto. 1988. *Metode Linguistik: Metode dan Aneka Teknik Pengumpulan Data*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

- Suminar, Hart. 1990. *Kimia Ikatan Suatu Kuliah Singkat*. Erlangga: Jakarta.
- Tubiyono. 2001. *Struktur Semantis Verba dan Aplikasinya pada Struktur Kalimat dalam Bahasa Jawa*. Jakarta: Departemen Pendidikan Nasional.
- Uhlenbeck. E. M. 1982. *Kajian Morfologi Bahasa Jawa*. Jakarta: Djambatan.
- Verhaar, J.W.M. 2004. *Asas-asas Linguistik Umum*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.
- www.wikipedia.net. 2014. *Ensiklopedia Indonesia*. Selasa, 2, April, 2014.
- Wedhawati dkk. 2006. *Tata Bahasa Jawa Mutakhir*. Yogyakarta: Kanisius.
- Ramlan. 1982. *Sintaksis*. Yogyakarta: CV. Karyono
- _____. 1983. *Morfologi Satuan Tinjauan Deskriptif*. Yogyakarta: CV. Karyono.

Tabel Analisis Data Valensi Tembung Kriya wonten ing Novel Lintang Anggitanipun Ardini Pangastuti B.N

No	Data	Jinis valensi tembung kriya				Wujud valensi tembung kriya					Teges valensi tembung kriya	Katrangan
		<i>Ekatransitif</i>	<i>Dwitransitif</i>	<i>Semitransitif</i>	<i>Intransitif</i>	<i>Frasa Kriya</i>	<i>Ater-ater</i>	<i>Panambang</i>	<i>Wuwuhan sesarengan</i>	<i>Rangkep</i>		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Nur Endah mesem. (Lt/I/2/8)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater = kadadosan saking lingga saha ater-ater hanuswara {N-}, {N-} + esem dados mesem.
2.	Nur Endah mlengak. (Lt/I/2/14)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mlengak mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - J awujud kriya andhahan mawi - ater-ater = kadadosan saking lingga saha ater-ater hanuswara {N-}, {N-} + plengak dados mlengak.
3.	Dheweke wiwit ngenal gedhung bioskop, pup, lan papan hiburan liyane. (Lt/I/3/3)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngenal kalajengaken lesan inggih menika gedhung bioskop,pup, lan papan hiburan liyane ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater = kadadosan saking lingga saha ater-ater hanuswara {N-}, {N-} + kenal dados ngenal sumambungan TP wiwit.
4.	Nur Endah ora langsung wangsulan . (Lt/I/3/30)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya wangsulan mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - J awujud kriya andhanan mawi panambang {-an} kadadosan saking lingga saha panambang {-an} - wangsul + {-an} dados wangsulan sumambungan TP 'ora langsung'.
5.	Nur Endah isih meneng. (Lt/I/3/38)										Jejer nindakaken pakaryan	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya meneng boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya, meneng sumambungan TP 'isih'.
6.	Firman ngglandhang tangane. (Lt/I/4/4)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngglandhang kalajengaken lesan inggih menika tangane ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater, kadadosan saking lingga saha ater-ater hanuswara {N-}, {N-} + glandhang dados ngglandhang.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
7.	Nur Endah ora langsung tuku. (Lt/I/4/7)										Jejer nindakaken pakaryan	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya tuku mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya ‘tuku’ sumambungan TP ora langsung.
8.	Nur Endah ora wangsulan. (Lt/I/4/12)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya wangsulan mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi panambang = kadadosan saking lingga saha panambang {-an} - wangsul + {-an} dados wangsulan.
9.	Nur Endah ora bisa nulak. (Lt/I/4/20)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya nulak boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan = kadadosan saking lingga saha panambang {-an} wangsul + {-an} dados wangsulan sumambungan kalihan TP ora bisa.
10.	Dheweke kepeksa manthuk. (Lt/I/4/20)										Jejer nindakaken pakaryan	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya = ‘manthuk’ sumambungan kalihan TP ‘kepeksa’.
11.	Aku bakal tanggung jawab. (Lt/I/4/37)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya tanggung jawab boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya = ‘tanggung jawab’ sumambungan TP ‘bakal’.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
12.	Firman ora nerusake guneme. (Lt/I/5/19)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nerusake kalajengaken lesan inggih menika guneme ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga saha karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, {N-} + terus + {-ake} dados nerusake sumambungan TP ‘ora’.
13.	Nur Endah nyoba mbayangake uwonge. (Lt/I/6/12)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya mbayangake kalajengaken lesan inggih menika ‘uwonge’ ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. J awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-ake} {N-} + bayang + {-ake} dados mbayangake sumambungan

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												kalihan TP ‘nyoba’.
14.	Priya iku noleh. (Lt/II/8/3)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya noleh boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + toleh dados noleh.
15.	Nur Endah bisa ngrasakake kuwi. (Lt/II/8/7)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngrasakake kalajengaken lesan inggih menika kuwi ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. J awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-ake} - {N-} + rasa + {-ake} dados ngrasakake.
16.	Pemudha kuwi ora langsung wangsulan.										Jejer nindakaken pakaryan kados	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya wangsulan

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	(Lt/II/8/14)										ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi panambang = kadadosan saking lingga saha panambang {-an} wangsul + {-an} dados wangsulan.
17.	Nur Endah mesem. (Lt/II/8/18)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem.
18.	Pemudha iku bali mandeng Nur Endah. (Lt/II/8/21)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya mandeng kalajengaken lesan inggih menika Nur Endah ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-} - {N-} + pandeng dados mandeng.
19.	Nur Endah tumungkul. (Lt/II/8/22)										Jejer nindakaken pakaryan	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya tumungkul boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = tumungkul.
20.	Dheweke milang-miling. (Lt/II/9/5)										Jejer nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya milang-miling boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan = rangkep wutuh mawi owahing swanten, milang-miling.
21.	Mas Gilar ora perlu minder. (Lt/II/9/20)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya minder boten kalajengaken lesan utawi

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<p>geganep ing wingkingipun.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya ‘<i>minder</i>’ sumambungan kalihan TP ‘ora perlu’.
22.	Nur Endah gedheg-gedheg. (Lt/II/9/33)										Jejer nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya gedheg-gedheg boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan inggih menika rangkep wutuh tanpa owahing swanten, gedheg-gedheg.
23.	Gilar gedheg lan mesem. (Lt/II/9/38)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya gedheg boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = gedheg.
24.	Nur Endah mesem. (Lt/II/10/3)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem.
25.	Gilar ora wangsulan. (Lt/II/10/28)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya wangsulan boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi panambang = kadadosan saking lingga saha panambang {-an} wangsul + {-an} dados wangsulan sumambungan kalihan TP 'ora'.
26.	Nur Endah niliki jame. (Lt/II/10/33)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya niliki kalajengaken lesan inggih menika jame ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-i},{N-} + tilik + {-i} dados niliki.
27.	Gilar mung mesem. (Lt/II/10/36)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem sumambungan TP ‘mung’.
28.	Gilar mengo. (Lt/III/12/22)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mengo boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-},

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												{N-} + pengo dados mengo.
29.	Gilar mlorok. (Lt/III/13/2)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mlorok boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + plorok dados mlorok.
30.	Bapakmu isih lagi sarapan. (Lt/III/14/11)										Jejer nindakaken pakaryan	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya sarapan boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = sarapan sumambungan kalihan TP 'isih lagi'.
31.	Aku kepingin ngingu iwak. (Lt/III/14/14)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngingu kalajengaken lesan inggih menika iwak ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + ingu dados ngingu.
32.	Bu Margana nerusake anggone nyapu. (Lt/III/14/15)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nerusake kalajengaken lesan inggih menika anggone nyapu ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, {N-} + terus + {-ake} dados nerusake.
33.	Gilar mung mesem. (Lt/III/14/23)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - Awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - ater-ater {N-}, - {N-} + esem dados mesem sumambungan kalihan TP 'mung'.
34.	Gilar mung manthuk . (Lt/III/14/25)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = manthuk sumambungan kalihan TP 'mung'.
35.	Dheweke ganti golek buku liyane. (Lt/III/16/13)										Jejer nindakaken pakaryan	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya golek boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud <i>frasa</i> kriya 'golek' sumambungan kalihan TP 'ganti'.
36.	Nur Endah langsung marani lemari. (Lt/III/16/33)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya marani kalajengaken lesan inggih menika lemari ing wingkingipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-i}, {N-} + paran + i dados marani sumambungan kalihan TP ‘langsung’.
37.	Nur Endah mengo. (Lt/IV/18/2)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mengo boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + pengo dados mengo.
38.	Gilar ngeleg idu. (Lt/IV/18/7)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngeleg kalajengaken lesan inggih menika idu ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara =

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + leg dados ngeleg.
39.	Gilar mesem. (Lt/IV/18/15)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem.
40.	Nur Endah ora langsung wangsulan. (Lt/IV/18/26)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya wangsulan boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi panambang = kadadosan saking lingga saha panambang {-an}, wangsul + {-an} dados wangsulan sumambungan

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												kalihan TP 'ora langsung.
41.	Nur Endah mesem. (Lt/IV/19/3)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {-N}, {N-} + esem dados mesem.
42.	Gilar nyikut lengene. (Lt/IV/19/27)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyikut kalajengaken lesan inggih menika lengene ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + sikut dados nyikut.
43.	Nur Endah mleruk. (Lt/IV/19/35)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mleruk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun.

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, - {N-} + pleruk dados mleruk.
44.	Gilar nyoba nglucu. (Lt/IV/21/6)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya nglucu mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, - {N-} + lucu dados nglucu sumambungan TP 'nyoba'.
45.	Tangane Nur Endah kumlawe njiwit lengene Gilar. (Lt/IV/21/7)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya njiwit kalajengaken lesan inggih menika lengene Gilar ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara =

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + jiwit dados njiwit.
46.	Gilar mesem. (Lt/IV/22/20)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {-N}, {N-} + esem dados mesem.
47.	Aku nyuwun jeruk panas wae. (Lt/IV/22/34)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyuwun kalajengaken lesan inggih menika jeruk panas wae ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + suwun dados nyuwun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
48.	Nur Endah mung bisa mesem. (Lt/IV/22/34)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - Awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {-N}, {N-} + esem dados mesem sumambungan kalihan TP 'mung bisa'.
49.	Nur Endah milih <i>swalayan.</i> (Lt/IV/22/38)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya milih kalajengaken lesan inggih menika <i>swalayan</i> ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {N-}, {N-} + pilih dados milih.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
50.	Dheweke mesem. (Lt/IV/23/11)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {-N}, {N-} + esem dados mesem.
51.	Gilar meneng. (Lt/IV/23/25)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya meneng mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = meneng.
52.	Nur Endah menehi dalam tengah. (Lt/IV/23/26)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya menehi kalajengaken lesan inggih menika dalam tengah ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan =

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-i}, {N-} + weneh + i dados menehi.
53.	Nur Endah manthuk. (Lt/IV/23/30)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = manthuk.
54.	Nur Endah manthuk. (Lt/V/25/20)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = manthuk.
55.	Nur Endah ngendhekake jangkahe. (Lt/V/26/1)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngendhekake kalajengaken lesan inggih menika jangkahe ing wingkingipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											lingganipun. (<i>kausatif aktif</i>)	<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, - {N-} + endhek + {-ake} dados ngendhekake.
56.	Dheweke ora wani nyawang Gilar. (Lt/V/26/14)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyawang kalajengaken lesan inggih menika Gilar ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-},{N-} + sawang dados nyawang sumambungan kalihan TP ‘ora wani’.
57.	Gilar mesem. (Lt/V/28/10)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {-N}, {-N-} + esem dados mesem.
58.	Lintang ngenggokake pirembugan. (Lt/V/28/15)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngenggokake kalajengaken lesan inggih menika pirembugan ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {-N} saha panambang {-ake}, {-N-} + enggok + {-ake} dados ngenggokake.
59.	Gilar emoh nampa uluran tangane Nur Endah. (Lt/V/29/1)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nampa kalajengaken lesan inggih menika uluran tangane Nur Endah ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-},{N-} + tanpa dados nampa sumambungan kalihan TP 'emoh'.
60.	Gilar mbayangake pasuryan ayu anetra lintang. (Lt/V/30/4)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya mbayangake kalajengaken lesan inggih menika pasuryan ayu anetra lintang ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - Awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {-N} saha panambang {-ake}, {N-} + bayang + {-ake} dados mbayangake.
61.	Bu Margana manthuk. (Lt/V/30/34)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - Awujud kriya lingga manthuk.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
62.	Bu Margana mesem. (Lt/V/31/7)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {-N}, {N-} + esem dados mesem.
63.	Nur Endah nyawang Gilar. (Lt/VI/33/30)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyawang kalajengaken lesan inggih menika Gilar ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {-N-}, {N-} + sawang dados nyawang.
64.	Nur Endah manthuk. (Lt/VI/34/13)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = manthuk.
65.	Gilar mlorok. (Lt/VI/34/14)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mlorok boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + plorok dados mlorok.
66.	Gilar unjal ambegan dawa. (Lt/VI/35/4)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya unjal kalajengaken lesan inggih menika ambegan dawa ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya lingga = unjal.
67.	Gilar mesem. (Lt/VI/35/23)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem.
68.	Gilar ora wani ngganggu. (Lt/VI/35/37)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya ngganggu boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + ganggu dados ngganggu sumambungan kalihan TP 'ora wani'.
69.	Gilar mlorok. (Lt/VI/36/18)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mlorok boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-}

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												+ plorok dados mlorok.
70.	Gilar unjal napas. (Lt/VI/36/24)										Jejer nindakaken pakaryan.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya unjal kalajengaken lesan inggih menika napas ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya lingga = unjal.
71.	Gilar nyawang Nur Endah. (Lt/VI/37/10)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyawang kalajengaken lesan inggih menika Nur Endah ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + sawang dados nyawang.
72.	Gilar ora langsung bali . (Lt/VI/37/24)										Jejer nindakaken pakaryan.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya bali mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga ‘bali’ sumambungan kalihan TP

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												'ora langsung'.
73.	Dheweke mandheg. (Lt/VI/37/25)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya bali boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga.
74.	Gilar langsung ngangkat sirahe. (Lt/VI/37/26)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngangkat kalajengaken lesan inggih menika sirahe ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-},{N-} + angkat dados ngangkat sumambungan kalihan TP 'langsung'.
75.	Gilar milang-miling. (Lt/V/38/5)										Jejer nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya milang-miling boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - Awujud kriya andhanan inggih menika wujud rangkep wutuh mawi owahing swanten = milang-miling.
76.	Aku kudu lunga. (Lt/VII/40/20)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya lunga boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya ‘lunga’ sumambungan kalihan TP ‘kudu’.
77.	Ommu isih lagi adus. (Lt/VIII/42/15)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya adus mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya sumambungan kalihan TP ‘isih lagi’.
78.	Gilar manthuk. (Lt/VIII/42/16)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												- J awujud kriya lingga = manthuk.
79.	Gilar ngentepake bokonge. (Lt/VIII/42/20)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngentepake kalajengaken lesan inggih menika bokonge ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {-N} saha panambang {-ake}, {-N} + antep + {-ake} dados ngentepake.
80.	Gilar mengo. (Lt/VIII/42/29)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mengo boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga saha ater-ater {-N}, {-N} + pengo dados mengo.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
81.	Tante Hermin nyawang sing lanang. (Lt/VIII/43/35)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyawang kalajengaken lesan inggih menika sing lanang ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + sawang dados nyawang.
82.	Om Ndaru langsung manthuk. (Lt/VIII/43/36)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk mboten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - Awujud <i>frasa</i> kriya = manthuk sumambungan kalihan TP 'langsung'.
83.	Gilar meneng. (Lt/VIII/44/10)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya meneng boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												- J awujud kriya lingga = meneng.
84.	Gilar nyoba mesem. (Lt/VIII/44/25)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem sumambungan kalihan TP 'nyoba'.
85.	Gilar manthuk. (Lt/VIII/45/1)										Jejer nindakaken pakaryan.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = manthuk.
86.	Gilar mesem. (Lt/VIII/45/15)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem.
87.	Gilar nuding oseng-oseng godhong kates. (Lt/VIII/46/1)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nuding kalajengaken lesan inggih menika oseng-oseng godhong kates ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + tuding dados nuding.
88.	Gilar nampani piring mau. (Lt/VIII/46/10)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nampani kalajengaken lesan inggih menika sing lanang ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												- karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-i}, {N-} + tampa + {i} dados nampani.
89.	Tante Hermin nyawang Gilar. (Lt/VIII/46/25)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyawang kalajengaken lesan inggih menika Gilar ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + sawang dados nyawang.
90.	Gilar njenggirat. (Lt/VIII/47/23)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya njenggirat kalajengaken lesan inggih menika sing lanang ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + jenggirat dados njenggirat.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
91.	Priya iku nyengkerutake alise. (Lt/VIII/47/31)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyengkerutake kalajengaken lesan inggih menika alise ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-} saha panambang {-ake}, {N-} + cengkerut + {-ake} dados nyengkerutake.
92.	Gilar manthuk. (Lt/VIII/47/36)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = manthuk.
93.	Dheweke ora bisa njawab pitakonane Mas Bondan. (Lt/IX/49/15)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya <i>njawab</i> kalajengaken lesan ing wingkingipun inggih menika pitakonane Mas Bondan.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan = {N-} + <i>jawab</i> sumambungan kalihan TP ‘ora bisa’.
94.	Dheweke mengo. (Lt/IX/50/3)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mengo boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya kriya andhahan = {N-} + pengo dados mengo.
95.	Bagus langsung ngetokake udute. (Lt/IX/50/31)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngetokake kalajengaken lesan inggih menika ‘udute’ ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan = {N-} + metu + {-ake} dados ngetokake sumambungan kalihan TP ‘langsung’.
96.	Gilar meneng. (Lt/IX/51/21)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya meneng boten kalajengaken lesan utawi

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											dipunsebataken ing lingganipun.	geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga.
97.	Bagas ngenggokake pirembugan. (Lt/IX/52/20)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngenggokake kalajengaken lesan inggih menika ‘pirembugan’ ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan = {N-} + enggok + {-ake} dados ngenggokake.
98.	Bagas ngipuk-ipuk pundhake Gilar. (Lt/IX/53/15)										Jejer nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya ngipuk-ipuk kalajengaken lesan inggih menika ‘pundhake Gilar’ ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud tembung kriya rangkep ngipuk-ipuk.
99.	Lintang mesem. (Lt/IX/54/13)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												- J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem.
100.	Lintang noleh. (Lt/IX/54/17)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya noleh boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + toleh dados noleh.
101.	Lintang mesem. (Lt/IX/54/24)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + esem dados mesem.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
102.	Nur Endah terus mikir. (Lt/IX/55/5)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mikir boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + pikir dados mikir.
103.	Dheweke mlenggak. (Lt/IX/55/13)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mlenggak boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara, kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + plenggak dados mlenggak.
104.	Gilar ngrapetake jakete. (Lt/IX/58/5)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya ngrapetake kalajengaken lesan inggih menika ‘jakete’ ing

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											dipunsebataken ing lingganipun.	wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan = {N-} + rapet + {-ake} dados ngrapetake.
105.	Gilar ngeling-eling. (Lt/X/59/4)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing lingganipun. (kausatif)	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya ngeling-eling boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan wujud rangkep ngeling-eling.
106.	Gilar langsung noleh. (Lt/X/59/8)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya noleh boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan ater-ater {N-} = {N-} + toleh dados noleh.
107.	Wong tuwa kuwi manthuk-manthuk. (Lt/X/59/26)										Jejer nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk-manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan wujud rangkep manthuki-manthuk.
108.	Wong tuwa iku nyawang Gilar. (Lt/X/60/22)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nyawang kalajengaken lesan inggih menika Gilar ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = kadadosan saking lingga karaketan ater-ater {N-}, {N-} + sawang dados nyawang.
109.	Gilar manthuk. (Lt/X/61/11)										Jejer nindakaken pakaryan.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya manthuk boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = manthuk.
110.	Wong tuwa iku mlengh. (Lt/X/61/14)										Jejer nindakaken pakaryan kados	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mlengh

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga = mlengeh.
111.	Dheweke terus mlebu. (Lt/X/62/20)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mlebu boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = {N-} + klebu dados mlebu sumambungan kalihan TP ‘terus’.
112.	Gilar mlebu. (Lt/X/62/26)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mlebu boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya kriya lingga mlebu.
113.	Pak Sastra miwiti rembugan. (Lt/X/62/30)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya miwiti kalajengaken lesan utawi ing

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											dipunsebataken ing lingganipun.	wingkingipun inggih menika 'rembugan'. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan = {N-} + wiwit + {-i} dados miwiti.
114.	Gilar ora nerusake omongane. (Lt/X/62/31)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> Tembung kriya nerusake kalajengaken lesan inggih menika 'omongane' ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan = {N-} + terus + {-ake} dados nerusake.
115.	Gilar ora wangsulan. (Lt/X/62/37)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya wangsulan boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi panambang = kadadosan saking lingga saha

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												<ul style="list-style-type: none"> - panambang {-an}, wangsul + {-an} dados wangsulan sumambungan kalihan TP 'ora'.
116.	Aku banjur leren. (Lt/X/63/4)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya leren boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya lingga leren.
117.	Gilar mlorok. (Lt/X/64/6)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya mlorok boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = {N-}+ plorok dados mlorok.
118.	Gilar gedheg-gedheg. (Lt/X/64/28)										Jejer nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> Tembung kriya gedheg- gedheg boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi inggih menika tembung

Tabel salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												rangkep = {R-}+ gedheg gedheg-gedheg.
119.	Pak Sastra nyruput wedange. (Lt/X/64/37)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya nyruput kalajengaken lesan ing wingkingipun inggih menika tembung wedange. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = {N-}+ sruput dados nyruput.
120.	Pak Sastra mesem. (Lt/X/65/26)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = {N-}+ esem dados mesem.
121.	Lambene Gilar ndremimil. (Lt/XI/67/38)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya ndremimil boten kalajengaken lesan ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan inggih menika wujud rangkep

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												{ R- } + dremil dados ndremimil.
122.	Gilar mesem. (Lt/XI/68/1)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = { N- } + esem dados mesem.
123.	Gilar nerusake lamunane. (Lt/XI/68/5)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya nerusake kalajengaken lesan utawi ing wingkingipun inggih menika tembung lamunane. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = { N- } + terus + { -ake } dados nerusake.
124.	Gilar masang sabuk <i>pengamane.</i> (Lt/XI/68/23)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya masang kalajengaken lesan ing wingkingipun inggih menika <i>frasa</i> sabuk pengamane. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = { N- } +

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												pasang dados masang.
125.	Nur Endah ngedhep- ngedhepake mripate. (Lt/XI/70/8)										Jejer nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya mesem kalajengaken lesan ing wingkingipun inggih menika tembung mripate. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhanan inggih menika wujud rangkep = {R-} + kedhep + {-ake} dados ngedhep-ngedhepake.
126.	Gilar nyoba туру. (Lt/XI/71/14)										Jejer nindakaken pakaryan	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya inggih menika tembung kriya ‘туру’ sumambungan kalihan TP ‘nyoba’.
127.	Dheweke ora tau mikirake honore. (Lt/XI/71/26)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya mikirake kalajengaken lesan ing wingkingipun inggih menika tembung honore. - Pola ukaranipun JWL.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												J awujud kriya andhanan mawi wuwuhan sesarengan = {N-} + pikir + {-ake} dados mikirake.
128.	Gilar mung mesem. (Lt/XI/72/22)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhanan mawi ater-ater hanuswara = {N-}+ esem dados mesem.
129.	Dheweke kepingin ngaso. (Lt/XII/74/2)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya ngaso boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya = tembung kriya ngaso sumambungan kalihan TP ‘kepingin’.
130.	Aku kepingin ngaso. (Lt/XII/74/6)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya ngaso boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya =

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												tembung kriya ngaso sumambungan kalihan TP ‘kepingin’.
131.	Gilar banjur menyat. (Lt/XII/75/15)									.	Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya menyat boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya = tembung kriya menyat sumambungan kalihan TP ‘banjur’.
132.	Gilar ngentepake bokonge. (Lt/XII/75/37)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya ngentepake kalajengaken lesan ing wingkingipun inggih menika tembung bokonge. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi wuwuhan sesarengan = {N-} + antep + {-ake} dados ngentepake.
133.	Gilar ngguyu. (Lt/XII/76/16)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya ngguyu boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											lingganipun.	- Pola ukaranipun JW. J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = {N-} + guyu dados ngguyu.
134.	Jaka Pelung nyawang Gilar. (Lt/XII/76/20)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya nyawang kalajengaken lesan ing wingkingipun inggih menika tembung Gilar. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = {N-} + sawang dados nyawang.
135.	Gilar mesem. (Lt/XII/76/32)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = {N-} + esem dados mesem.
136.	Gilar mesem. (Lt/XIII/80/12)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	- Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = {N-} + esem dados mesem.
137.	Aku kudu sinau. (Lt/XIII/80/16)										Jejer nindakaken pakaryan.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya sinau boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud <i>frasa</i> kriya = tembung kriya sinau sumambungan kalihan TP ‘kudu’.
138.	Aku kudu ngoyak kekuranganku. (Lt/XIII/80/16)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>ekatransitif</i> - Tembung kriya ngoyak kalajengaken lesan ing wingkingipun inggih menika tembung kekuranganku. - Pola ukaranipun JWL. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = {N-} + oyak dados ngoyak.
139.	Gilar gedheg-gedheg. (Lt/XIII/81/37)										Jejer nindakaken pakaryan kanthi dipunambal-ambali.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitive</i> - Tembung kriya gedheg-gedheg boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												J awujud kriya andhahan wujud rangkep = {R-} + gedheg dados gedheg-gedheg.
140.	Nur Endah ora wani nyedhak. (Lt/XIII/85/12)										Jejer nindakaken pakaryan supados dados menapa ingkang dipunsebataken ing lingganipun	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya nyedhak boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = {N-} + cedhak dados nyedhak.
141.	Nur Endah mesem. (Lt/XIII/85/17)										Jejer nindakaken pakaryan kados ingkang dipunsebataken ing lingganipun.	<ul style="list-style-type: none"> - Jinising <i>valensi</i> = <i>intransitif</i> - Tembung kriya mesem boten kalajengaken lesan utawi geganep ing wingkingipun. - Pola ukaranipun JW. - J awujud kriya andhahan mawi ater-ater hanuswara = {N-} + esem dados mesem.

Katrangan :

Gg = Geganep

J = Jejer

L = Lesan

TP = Tembung Pambiyantu

W = Wasesa